RUŽE
I
TÀRNJE.

PĚSME

OD

Ljudevita Vukotinovića.

U ZAGREBU,
tiskom Fr. Župana, c. kr. pov. knjigotiskara
i knjigotàržca.

WIEN

VISOKORODJENOMU GOSPODINU

GROFU

JANKU DRAŠKOVIĆU

TRAKOŠTJANSKOMU,

C. K. KOMORNIKU,

I

SL. REDA SV. STĚPANA KRALJA

VITEZU,

u

znak svoga iskrenoga štovanja

I

NA USPOMENU

godinah 1833...1834

poklanja

Spisatelj.

Posveta.

Samo onaj, koj bez dikoželje, bez svojljubja za domovinu rádi, krunu zaslužuje gradjanskih krěpostih. Koj prie smàrti želi neumarlost stići, on je živući jurve umro. **Ti** *velečastni po imenu* **Starče**, *a sàrdcem* **Mladiću**, *koi zakopan u skàrbi za mili naš narod ništa netražiš, nego ime proslaviti domovine,* **Ti** *si sebi kupio pàrvo město u* ***Pantheonu***, *koga će narod ilirski někoč graditi krěpostnim sugradjanom svojim!*

Predgovor.

Spisatelju ništa milijeg nije, nego da dělo svoje světu predaje, jerbo svaki misli, da s time svoju dužnost svàršava.

Istina je, da kritika nespava, i svako jedva gotovo dělo očekuje. *Ali svaki neka čini, koliko može.* Uvěk biaše laglje ono, što drugi načiniše, koriti, nego samomu stvoriti. Naša je literatura dětetu spodobna, koje trěba, da se krotkim na-

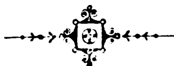
činom uči, i da se nesudi strogo, kano muž, koj u čěloj jakosti stoji. Spisatelja može svaki suditi...ali opet valja na učenih samo mněnja slušati, jer inače naopako za nas!..Tko bi svima nagodio?...

U Prosincu 1841.

L. V.

I.

TALASI ŽIVOTA.

Ljubav je puna meda i jeda.

Nar. Prirěčje.

1.

Jedan cělov na bolestne usti,
Jedan pogled na žar očiuh pùsti...
Tad ću iti!.. Al iz kruga ljube
Nemogu blěd, kano da me gube,
Ljubih usti, oči, nje ručice,
Ljubih ruke, oči i ustnice...
I satàrt već sasvim od gorčine,
Uztàrgnem se, ko strěl sa višine.

2.

Kad se tamna, gromovna nebesa
Odrěše svih blistonosnih trěsa',
I kad sjaju puna razbludnosti,
Ko da nebi u njih nit ljutosti;
Opeta se u skrovnoj tihoći
Grom sakuplja, ki će s nova doći.
Tako běda sim tam běsno hàrli,
Slomiv jedna, druga već zagàrli!

3.

Ali dojt ću snašo, dojt ću skoro!
Prěk klisurah vijuć se kan oro,
Leteć bàrzim od strělicah krilom
I jadreći ljubavi kormilom;
Dojt ću, dojt ću, ko za medom pčela,
Ko za slavjem puka množ vesela!
Jerbo što sam moguć bit bez Tebe?
Što bez žara - plam.. što sám bez sebe..

4.

Za utěhom teže svi uzdasi;
Za světlostju, života talasi,
Da nam novci, časti, grad i bašta,
Žene i sva, ka svět ima tašta,
Nisu prazna, i bez nasladnosti;
To je svàrha sve naše mudrosti....
Ah, al sréće ní kad sàrdce strada,
Makar **carstvo** nam pred noge pada.

5.

Kada vàrh od sréće tko zahvati,
Gděno poče suunašce mu sjati...
Pa da ljuti slučaj ga odrine
Tja u ponor najtužnije tmine;
Šta izbavlja od takva nas trěsa,
Ki u pakô proměni nebesa?
Samo náda.. **sladka varalica**,
Ostane nam vodja u tíh tmica'...

6.

Lěpo blago dár je od pameti,
Kim se čověk nad sviemi světi,
Velemožnim čini gospodarom;
Što u věku bjaše něgda starom,
To u korist unukom napiše,
I još mnogo višjim duhom diše;
Jer budućnost smělom rěčju javlja,
I čověka tam, gdě níj', prestavlja....

7.

Moja miso neprestano teži,
Da za Tobom u daljinu běži.
U tom scěni najvećju svú diku,
Da čim bolje riše mi tvú sliku...
Podlažeć se rado tomu dělu,
Zàbim želju stezati presmělu,
Te dok sàrdce i duša sim Te vuku,
Ništa nejmam nego — praznu ruku!..

8.

Zato, što je slaba moć tělesa',
Cvět nek pane duševna uresa?
Što se truloj kosti mozag skvari,
Il' u kojoj žili kàrv razžari..
Tva nek umre lěpost angjeoska,
Ko da plamom tali se kup voska?
Zar se mora srušit carska kruna,
Ak joj nesta dva tri miliuna?..

9.

Kruna težka u nebu slějana
Za najsladjeg od sviuh tirána',
Koja světu razkošnom gospodi,
Nek ju' slomi jedna bolest odi?.
Ne, ne! neka rádi prašna mravlja,
Puštjaj vesnu, kad se ptica javlja,
Puštjaj ljudem slasti od ljubavi,
Da se uče: **čim se Višnji slavi!..**

10.

Ali srěća slučajem těrana,
Krasota je travanjskoga dana,
Koji sada svibanjski se zori,
Sad sěčanski ljuto se zatvori;
Mene pako nesrěća sad varà,
U Angjele nakazni pretvara,
Te premda mi ranu zoru sbuni,
Večerom me najjasnijim kruni.

11.

Iz topline večera tog blaga
Nova niče za budućnost snaga.
Zora svane; u pupju se kresi
Náda kano bojna luč s nebesi;
Càrne oči, moje zvězde mile,
Càrne oči pak su oživile.
A od càrnih očih sad, ko prie,
Ništ pod suncem dražjega mi nije!

12.

Ko tanetom sgodjena košutka,
Izliže se, pohiti do vrutka,
Tam se krěpi, pije, kuplje, moči,
Dokle sasvim zdrava ne poskoči....
Tak i ti mi opet vitka, tanka
Skačeš, pěvaš, ljubiš bez prestanka...
A ja težkim još umoren trudom
Vàs tumaram opojen razbludom.

13.

Čvarsta ljubav danas, čvarstja sutra,
Věk ustaje, kano sunce jutra.
Bila gorka sudbina il sladka,
Počinka tu neima nit povratka;
Naprěd samo, kano plam Vesuva,
Nit se plaši, štedi, niti čuva,
Uvěk gori, nikad neizgori,
Od pepela nov si život tvori!...

14

„Dobro rano mila!“..:„„Dobro rano.““
„Da l' si moja?“..„„Tvoja neprestano.““
Cělov sveže usti tad oboje,
Sardce kuca, slavu ljubvi poje,
U punoći blagosladke srěće
Nepomisli na svět nijedno veće;
Jer je ljubav od nebesih daća,
Pa se opet s nami natrag vraća....

15.

Mnogu gorku u životu čašu,
Koja truje slast i radost našu,
Ljubav čini, da se preokrene
U nektara kaplje dragocěne.
Koi ljubi, srětan je ko riba,
Što j' dvorana, njemu je koliba,
Te sve prima iz ćutih ognjišta,
A za drugo nit nehaje išta.

16.

Kad se vidi sedmobojna dúga,
Tada sve se skupi iz okruga:
„Gledaj“ viču „prekrasnoga čuda,
Bog zna, kako to je i odkuda!“
Kad se opet ujavi sa slavom,
Ne obàrtje nitko š nje ni glavom...
Tak se može čověk priučiti,
Da ništ dugo neznade cěniti.

17.

Neka, neka, bile vam novosti,
Što imadem, sasvim mi je dosti.
Tkogod mnogo traži, tudje ljubi,
On većinom vlastito izgubi.
Neištem ja od drugih cělova',
Moja mi je ljuba uvěk nova.
Neka sjaje stotin' càrnih oči',
Do mog sàrdca neće ništa doći!

18.

Što je prošlo, to se već nevrati.
Takvog čara nemožeš mu dati,
Koj ljubavi pârvi hip ukrasi,
One želje, oni sladki strasi,
One mile skàrbi i radosti,
Časi náde, i skrite tajnosti;
Kojim znahu godine nam projti,
Neće, vajme, nikad više dojti!

19.

Al na lěpom tom vrěmenu stoji,
Srěća naša, ništ se već neboji;
Kako u njem niknu od nje koren,
Tako i sad niknu cvět raztvoren.
Ti u věrnim naručajim mojim,
Kod njedarah tvojih još ja stojim,
I utěšen u blagom pokoju,
Slavim, ljubim snašu dragu svoju.

20.

Kada ono, što čekaš od náde
Tebi nadat jao strah nedade!
Ko da visiš medj dvimi rupami;
Iz lěva te plaše goli kami,
Desno vabi polje te uresno,
A ti nesměš nit lěvo nit desno...
O pram tomu muke sve paklene
Mora da su nesgode malene!

21.

Ništ ní stalnog, neg onaj sat sioni
Kad stražnji put zvončac nam zazvoni!
Svi gradovi lahko - krílnih náda'
Ko bludna su bez pastira stada!
Tek oživi stvor naših osnova',
Jur ga čeka i smàrtca gotova.
Čitavi svět od nesrěćah vàrvi,
I ljudi svedj ginu kano càrvi!

22

Bistri soko' sěde na visoko,
Pa ga věndar stigne hitro tane,
A sàrdašce stoji po duboko,
Pa ga strěle od ljubavi rane...
Istina je, kad je dobro tane,
Već i nikad soko' neustane...
Ni 'kad zdravo rani strělj ljubavi,
Već se nitko čitav neizbavi...

23.

Sud u nebes' višnjem kolu stoji
Ki svakome světu udes kroji.
Al nas i pak volja od sěvera
Prama jugu toplonosnom těra.
To nikako nami nije dosti,
Uzdati se božanskoj milosti,
Jer nam **duša** bě od stvoritelja,
Da nas ravna, uči, k časti pelja.

24.

Dušman misli, kuša, rádi, snuje,
Gdě što može, čini i pósluje.
Zar je tmina, još nesvanu danak?
Tako l' dubok biti će naš sanak?
Dokle drugi živu u světloći,
Mi zaspane brišemo si oči;
Dokle drugi knjigah sto čitaju,
Naši listi nit slova neimaju!..

25.

Kada roda jasnomu imenu
Prěti oblak udariti sěnu;
Kada žedni vukodlaci piju
Tudju kàrvcu, ke piti nesmiju;
Kad se zmaji kite grivom lava,
Tada mora ustat čestna slava,
Razigrati mora sve Slovine,
Da jim ime, da jim čest nesgine!

26.

Domovini padšoj samo jednu
Moć je stavit nagrobnicu vrědnu,
Punu kostmi, kàrvjom naslikanu,
A drugčie **bojište** nazvanu...
Sųdbina to zaračunat znade,
I kad jednom plaćati nastade,
Oni, kih mač prie kàrvno bode,
Darhtat oće ko šiba sréd vode!..

27.

Tak na polju mnogovàrstna znanja,
Ko na polju kàrvna vojevanja,
Junak mora nestrašivo stati.
S Bogom ženo, dětco, otče, mati!
Gdě pogibelj ruke britke pruži,
Tam se čast i slavno ime služi.
Dušman mora od doma se gonit,
Bolje j' umrět, neg se njemu sklonit!

28.

Mene jadnog, jad opeta tare.
Čest od davna zemlje slavom stare,
Svoje sine na pomoć poziva.
Časa nije, da već tko počiva,
Sada valja slavjem il procvasti,
Il sasvime u sramotu pasti!..
Kako da se on s uspěhom bori,
Koga běda tek da neumori?..

29.

Kog štipavac jedom svim otrova,
Neće ga već gledat zemlja ova;
Jer se rana ta izlěčit neda,
Nego uljem od istoga jeda.
Mene tvoje oko milo vrazi,
Samo u njem duša lěk nalazi.
Čime tvoje oči smàrt zaklopi,
I življenja mog se čun utopi!

30.

Jedanput se njejnih taknuh ustih,
I sve càrne misli porazpustih.
Čim s' nje lica ko ružom poliju,
Reknem njojzi gledeć do očiu:
Oči ove oće se razpalit,
Kad uzbude vrag na nas navalit:
I ta desna tebi sad pitoma,
Udarat će věrno za čast doma!

31.

Oj snašice, baršune moj gladki,
Biseru ti blědi, cvětu sladki,
Što ti izkušavaš ljubav moju,
Što problědnu s tog u nepokoju?
Nemoj dušo toga već činiti,
Jer je gorko meni strah tàrpiti,
Koj se nebi za Te rad bojati,
Već se s Tobom uvěk radovati...

32.

Tak se talas s ladjom poigrava,
Da sad gori sad š njom doli plava;
Put kad snuje mornar prot istoku,
Tone tužan u propast duboku,
A kad luku tek da nezahvati,
Ini vĕtar hitro ga obráti.
Gdĕno ladja lupežna gusara,
Stigne luku bez ikakva kvara.

33.

Lĕpu ružu dàržah u rukama;
Njeje miris kano od balsama,
Napoji mi skoro cĕlu glavu:
Ništ nevidih raz od ruže slavu.
Tad se skupi oblak na nebesi',
Ko' da s pakla skočiše svi bĕsi...
Bura duhne, sve će da razkàrši,
A ruža se kano plĕv razpàrši.

34.

Nije dobro věnce hitro viti,
Kojimi se naša srěća kiti,
Jer se ona svedj na ledu skliže,
Te propada, kad se najveć diže:
Il sjajno kad drugim sunce sine,
Naša želja u željenju sgine.....
Utopljena tone naša slava,
I naś věnac s pěnom se razplava!

35.

Duboka je duša, ko dno mora;
Što se měša na povàrsju sgora,
To nestiže doli do temelja...
Niti ono ní sve prava želja,
Od lakiih što se strastih radja;
Ono projde, ko větrovah svadja;
I talasi šute razbijeni
Na bajera kamenitoj stěni....

36.

Al nutarnjom vatrom upaljena
Kad se diže zemlja do těmena,
To je uprav buna, težka běda,
Smàrtna rana, kàrvava zaseda!
Koja, dušu kad popadne, slěpa
Běsni, lama, život nama cěpa!
I kog takva ljuta rani strěla,
Njega nećeš viděl već vesela!

37.

Jata pticah većput uplašena
Iz svog gnjezda digne svaka sěna.
Koga běda svakidanje bije,
Njemu nit u srěći mira nije...
Za nami se vuku ko verige,
Toga světa sad i skàrb i brige,
Ak se sve i obranimo danas,
Zlo dvostruko dojde sutra na nas.

38.

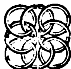
O da mogu čun moj kam izvesti,
Gdě bi mirau plivâo boljom česti,
Gdě věštinom tada mojih ruku'
Stupio bi u sěgurnu luku:
Mislio bi milostju bogova',
Da sam rodjen opeta iz nova!
Nu tako sam točka na kolutu,
Kud upravlja strělac strělu ljutu.

39.

Ej sad milost razkri svoja krila,
Još jedanput sinu náda mila;
Još jedanput raj mi se odtvori,
Pa glas někoi zgora k meni sbori:
**Nemoj sdvojit, još netonu ladja;
Koi buku od vihara radja,
On je može voljom svom satàrti,
I ti bit ćeš srètan još do smàrti!**

40.

Tad se bacim pobožno moleći
Na koljena, da se mojoj smeći
Smíle vlasti mogućnih nebesa,
Tam bo stoji knjiga mog udesa..
U tàrpljenju oslabiše njedra,
U mom sàrdcu nij' izgleda vedra,
Jerbo strašni, koje živim časi,
Gorci mog su života talasi!..

II.

USPOMENA MLADOBITNOSTI.

P Ě S M I C E.

Od mladosti
Nij radosti!
Stara rěč.

1.

Daleko se čuje, kada
Vila s gora vikne;
Kad prolětna kiša padne,
Umah trava nikne.

Vile dojdu na divane,
Narav cvěta j' puna;
To nam višnji gospar daje,
To je njegva kruna....

Još se dalje čuje, kada
K sàrdcu iskra pane....
Kad děvojku gdě smotrimo,
Dan u nami svane.

Želje dojdu od svih stranah,
Pàrsa su nam puna;...
I to višnji gospar daje,
I to j' njegva kruna.

2.

Volim moje tanke děve
Usta milovata,
Nego da mi tkogod dade
Devet sto dukàta'.

Dukati su nevěrice,
Bi me prevarili;
Tad bi bio bez děvojke,
U velikoj sili. . . .

Da bi zvězde biser bile
Na nebu visoku,
Nebi za nje zaměnio
Moju Càrnooku.

Svaka žena zna varati,
Prem je svaka medna;
Zato ću se moje dàržat;
Nek me vara jedna!

3.

Znamo, da je premalětje,
Kad se pústi lug zeleni;
Al neznamo jošte, šta je:
Kad se děva porumeni?

Znamo, bratjo, kiša pada,
Kada oblak nas namače;
Al neznamo s mokra oka:
Jeli zbilja děva plače?

Znamo, kad je puno pupje,
Da će ruža zacvětati;
Al neznamo, hoće l' děva,
Kad obetja, milovati?

Jer su oči nje razbludne,
Kano kriva ogledala,
A sàrdašce kano vosak:
Mekan sad, — i — tvàrd za mala..

4.

Da je meni pojti
U běle gradove,
I tamo dobiti
Sablje vitezove:
Stâo bi na mejdane,
Pobio dušmane.

Da je meni pojti
U kralja blagajnu,
I tamo dobiti,
Škrinju s zlatom sjajnu:
Svakomu bi dao,
Šta bi zahtěvao...

Da je meni pojti
U malu kulicu,
I tamo dobiti,
Krasnu děvojčicu:
Vesela mi mati,
Znao bi zaigrati!...

5.

Lovio sam dugi lovak
Od godine dana',
Pa sam uvěk těran osto,
Kan i zvěr těrana....

Zvěrca biaše krasna děva,
Biser od istoka,
Hitri soko, balsam sladki,
Děva Càrnooka.

Ja ju lovih pěsmicama,
I još mnogim dàrom;
A ona mi svedj izmakne,
S moga sàrdca kvarom.

Tad joj poslah božićnicu,
I tri male rěči:
„Uzet ću te“.. na to ona
Nehtě već uteći....

6.

Tko neznade Boga molit,
Nek ide na mòre;
Tako ljudi već od něgda
Posvuda govore.

A tko tvàrdo sàrdce ima,
Nek ide medj žene....
Krotak bit će, ko prolětja
Gàrlice ljuvene.....

7.

Već od něgda tako bjaše:
Vatru voda da ugasne;
Al opeta ima vatre,
Gdě i voda ništ nehasne....

Nek me vazda tko polěva,
Kad za sàrdcem gorim krasne;
Mòre može izgrabiti;
Al ma' vatrâ neugasne.....

To mi samo děva može,
Tom je ona umětnica,
Kad me tako baš poljubi:
Da mi igra u petica'...

8.

Dĕteljina imade tri lista;
Što se tako raztumači:
Dva su **vĕra** i **ufanje**, čista
Ljubav tretji; a četvàrti znači
(Premda svuda velike rĕdkosti)
Dàr od stalne i čvarste **vĕrnosti.**
Komu srĕća dade dĕteljinu
Četirlistnu, nek ju dobro štuje,
Nek ju nosi u kuću snašinu,
Ona j' novac, ki ljubav kupuje....

9.

List opade, zima ode.
Gdě je vatra? svaki gleda.
Hvala Bogu, ja nemarim
Bilo sunca, bilo leda!...

Ja imadem jednu ljubu,
To je dosti... bila šta je...
Kako na nju tek pomislim,
Već mi vruće mah postaje!...

10.

Svaki rado děvu gleda,
Koja ima oči,
Vatrene i žive, kano
Sunce u istoči....

Vlasi càrne, světle, kano
Gladkost astrakana;
Tělo vitko, usta puna
Sladkoga divana....

Sàrdce nježno plemenito,
I čine umětne,
Tomu pàrsi ognjevite
Kano plam od Etne....

Osim toga, da se jošte
Sva moguća slože,
Da lěpotom děvojčica
Pàrva biti može....

U njoj opet to ostaje
Najprěštimanije,
Ako od svoje krasote joj
Ništa znano nije....

11.

Moja kuća zidana je
Na tri čvàrsta kata;
U pàrvom su svěmu světu
Odtvorena vrata....

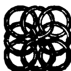
U drugomu ljuba sědi,
On je za nas sámo;
On neima vratah, da mi
Tko je neuzame....

Tretji, on je fát duboki,
Pod zemljicom stoji:
Tam ću š njom se sakrit, da nas
Tkogod nerazdvoji....

12.

Kukavica jadna svaki čověk,
Kom ní znana slast ljubavi:
On je sto i triput gorji jošte,
Neg najmanji càrv u travi.

Nit tko plače, nit se smije š njime,
Duša mu je uvěk sàma;
A ja kad si gàrlim děvu moju,
Zvězde vidim pod nogama!...

18.

Kad u bašču čověk dojde,
Oće věk da gleda
Na tu stranu, gděno stoji
Ruža puna meda.

A děvojke (to već znamo)...
Kada su u kolu,
Oči sve na tihom kretju
Pram mužkomu spolu....

A junaci prie svega
Krasne žene traže,
Jer s' u světu ništa bolje,
Neg muž s ženom slaže.

14.

Aj dolino osamnjena
Koliko pěsmica'
Na godinu danah čuješ
Od malih ptičica'!.

Koliko pak u varoši
Čuje se od věre,
Koja (misliš polag rěčih)
Neimade měre...

Sve je čisto, štogodj ptice
Poju po dolina';
Nu što momci děvam kazu,
Polak nij' istina'...

15.

Za svakom se rujnom zorom
Mah i dan razsvěti;
A za svakom děvojčicom
Zao junak leti.

Poznao sam već takovih,
A to ne bez tuge;
Kad se koj ufati... biâše
Plača za tri druge....

16.

Šta je hladak s vedre gore,
Šta je sjajnost rujne zore,
Šta l' pàrvenca rane odore?...
Moja ljuba j' još vědrija,
Moja ljuba j' još sjajnija,
Moja ljuba j' još ranija!
Nit joj pàra od početka
Světa nema do svàršetka!

17.

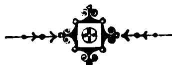
Premalětja sve ljubkosti,
Sve razkoši, sve radosti,
Ko šećer su bez sladnosti:
Moju ljubu Višnji stvori
Prě neg nebo još odtvori....
Da svem světu š njom govori:
Nut angjêoske čete moje
Pàrvi vodja vami to je!...

III.

USPOMENA STARODAVNOSTI.

POVĚSTICE.

Svaka starina
Ima istina'....
Mudra rěč.

I.

Gospa Medvedgradska.

1299.

„Gdě je gospa, kamo se sakriva?
Kad su bratja kod mene sabrana,
Tad neka sve u radosti pliva!
Gdě je gospa?. Gdě je zakopana?"

Ljuto plamte gospodaru oči,
Kada ovo kličuć probesědi.
Zatim čaše prijanom natoči,
„Dozovi je!" momku zapovědi.

Jednu izpi tere puni drugu,
Toči druge, piju vitezovi;
Tumaraju sviskup u okrugu,
Već se goso rukom za stol lovi...

Tad unide gospa uzvišena,
Právi angjo uz nakazni běsne;
Blěda, běla kano lěr i stěna,
Uzdasima moreć pàrsi těsne.

„Golubico, moja ženko věrna,
Našo sam ti tvoga ljubovnika,
Varat ćeš me zmijo ti čemerna?
Misliš, da nij kazne za grěšnika?“

Psujuć na nju sàrdito nasàrne,
Praznom čašom po čelu ju lupa,
Vražno s' smije.. kan nakazni càrne..
Čim nedužnoj dugu kosu čupa...

„Doli š njome, dol u uzne tmine!
Nek u gladu čeka zimi, lîti;
Koj mi javi, kad ta kuja sgine,
Iz jedne će samnom čaše piti!“

„„Gospodaru milostivan budi,
Štedi život tvog dětešca malog,
Koga nosim pod mojimi grudi,
Ko něgdašnje naše srěće zalog!““

„Ni se j' golub rodio još od zmije!.
Hajd u kulu!. Vi pak bratjo k vinu,
Bit će skoro svatbe veselije,
Potom ćemo čestitat mom sinu.“

Odjezdiše bratja s Medvedgrada,
Sva već buka bjaše zaněmila;
Tada gosu ljuta bol nadvlada,
I u grob ga vuče smàrtna sila....

Zapověd sad bjaše od złotvora,
Da se spase robi prikovani,
Da se uza gospina otvora,
I tělo se trulo joj sahrani.

Kada zatim goso Boga prosi:
Da mu grěhe milostno odpusti,
Gospa, sinka ka na rukah nosi,
Glè unide dàrhtjućima usti.....

Goso gleda, prepada se s tuge,
Kada vidi, da se žena javi,
Scěneć da je sjena od supruge,
Mah od straha bědan se prestavi...

A nedužna gospa plače, vapi,
Ide s čedom prosit si pomoći;
Suprug bo sve blago i grad zapi,
A sam ječi sad još srěd pónoći.....

II.

Dvorski od Kalnikgrada.

1 4 3 5.

U visokom Kalnikgradu
Běloglavi dvorski sědi,
Sàrdito si gladi bradu,
I vrataru svom besědi:

— Kog si opet tako kasno
Pustio u grad, glavo luda?
Može lupež biti lasno...
Odtěraj ga mah odtuda! —

„To nij' lupež gospodaru,
Nu moj znanac dol iz sela;
Nezgode ga, kaže, taru,
Znoj mu curi još sa čela."

— Briga mene, nek ga taru! —
„Težko nosit svakom brěme..."
— Što u ranu diraš staru?..
Tomu nije sada vrěme! —

Těm na slugu svog nahrupi,
Hoće da ga i posěče,
Kad u sobu netom stupi
Starac, gosi tere reče:

„„Nečuješ li trěs vatreni,
Ko se gromom ori s gara?
Světa okrug uplašeni,
Nečuješ li ko Bog kara?""

„„„Sad je vrěme, da i mene
Ah u ime slušaš bože,
Pod nesrěćom koi vene,
Da živěti već nemože!“““

— Za té rěči presmione,
Glavu ću ti odkinuti,
Il s visoke hridi one
U propast te porinuti! —

„„„Pogubi me, ali samo
Prie dojdi na zid grada,
Čudesa ćeš vidět tamo,
Dojdi, to te molim sada.“““

Tad se molbi ko skloneći
Zó iz sobe plemić ide;
Nu osvetu misli steći,
Kad na gradske dojde zide.

Vàrh propasti grozovite
Stoje oba na zidinah,
Gdě spod guste tàrnja kite
Strah iz smàrtnih zěva tminah.

U večernom pak se mraku
Vidi město razsvětjeno,
Iskre parše svedj po zraku,
Vatra běsni razljutjeno.

Strašno tminu žar taj krasi,
I kroz viku od seljana'
Kada kad se zvon oglasi
Pomoć moleć s božja stana.

„„Eno moja kuća gori,
Tvi ju sluge upališe!““
Jadan seljan progovori:
„„Šta ćeš grěšit opet više?““

Na to gnjevan od plamena
Dvorski càrven mah navali
Na seljana razljutjena
Sa zidah ga da obali....

Ali Bog, koj pravdu štiti,
Objačio tužnog kmeta;
Te on dvorskog u dno hiti,
Gdě se razbi glava kleta!

III.

Dva viteza.

1580.

Pod sjenitim hrastom vitez spava,
U travi mu dobri parip pase;
Světla bjaše obučna mu sprava,
A kacigu víta pera krase.

Odrěšeni mač uz njega leži,
Rujna lica rajski mir obsiva;
Ter kroz dušu četa sankah běži,
S kom punoća raznih slastih pliva.

U šikari pako muži stoje
Spavajućeg oštro gledajući, —
Njegve sprave vrědnost željno broje,
Nad porobom jur se radujući.

Kako zmija izpod gàrma puzi,
Tak i ovi pratjeni od smàrti
Privlaču se grěhu učni druzi,
Tražeć prěko viteza satàrti....

Těm na hatu, koj ljuto zahàrži,
Mladi vitez skokome dotàrči,
Svom desnicom britku sablju dàrži,
I pohàrli u bitvu se vàrći.

Već je spasen... Veće vitez hvali,
Te ljubezno spasitelja gàrli;
„Hvalit će vam žena, sinak mali,
Bog vam plati, muže, taj čin vàrli!"

Zasědnuvši hate oba jašu
U spasenog viteza dvorove;
Gdě on gàrli sinka svog i snašu,
I na čest svom gostu dvor sazove.

Spaša hvali mladjiću iskreno:
„I ja imam ženu“ vitez reče:
„Ali ti si lěpša, krasna ženo!
Moje sàrdce tebe zábit neće!“

Sutra dan pa sasma još za rana,
Čim se sunce diže iz tamnosti,
Hat osedlan stoji od mladjana,
I on ide, da se već oprosti:

„Ja sad gredem do Samobor-grada,
Da prigledam, da l' ma baka prede,
S bogom pobro, s bogom snašo mlada....
S bogom, s bogom krasna!“ Těm zasěde.

Suprugovu sumnju to razpali;
Prie jošte, nego mladjan ode,
Za spasenje dva triput mu hvali,
Pa ko běsan mačem ga.. probode....

IV.

Miloš Obilić.

1389.

Srĕd Sàrbaljah hrabrih Lazar stoji,
Sablju dàrži ponositom pĕsti,
I junakah množinu kad broji,
Ganjen klikne: „Bog će nas povesti!"

„Od tolike krĕpke, zdrave moći
Mora naša Sàrbia procvasti;
Samo složno bratjo trĕba poći,
Vĕrujte mi, dušmani će pasti!"

„Ti pak zete nevĕrni Miloše
Izdaj rod svoj.. al se dobro pazi,
Tva junačtva vĕtrom proidoše....
Kudgod bĕžiš, neizbĕgneš Lazi!"

Cělo carstvo Sultan od istoči
Dovede za kàrstjane razsuti;
Na svú silu oholo se koči,
I na polje Kosovo uputi.

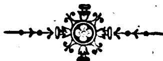
Kan da se dva susrětoše groma
Tak se vojske ove dve popadnu,
Ali nebo Lazaru vàrh doma
Pošlje tugu, pošlje bědu jadnu.

Sàrbska zemlja bjaše zarobljena,
Savezana turskimi okovi;
Dok se někoč iz càrnih zasjena'
Većjim slavjem opet neuznovi....

U svom carsko-kitnom pak šatoru
Car Amurat utěšen počiva:
Kao u svom Carigradskom dvoru
Sasma miran slasti se uživa...

Tad unide vitez tàrčeć skokom
Baš u šator sjajnog Amurata:
„„„Allah“““ kaže „„„sa svojim prorokom
Dao ti je slave od tog sata.“““

„„„Lazar běži . . . měsec s' uzvisuje,
Vuk Branković Sarbiu izdade!“““
Tim dok Miloš Caru čestituje,
Car njegovim nožem probit pade. . .

V.

B r a t j a.

1 4 9 4.

„Pusti meni ljubu tvoju,
Pa odlazi u pokoju;
Nek inače sablje sude,
Čija krasna děva bude."

Starjem bratu mladji prěti,
Te u boj se jur prokleti
Najsvetijoj prot naravi
S razběšnjenim sàrdcem stavi.

„„„Nemoj brajko ludovati!
Kako mogu sablje znati,
Koga krasna děva ljubi?..
Našeg mira ti negúbi."""

„„„Mejdan ovi mene boli,“‘
Tako starji mladjeg moli,
Brat iz bratske kàrvi neće
Kletstva càrpit svoje srěće.

Ali plami siloviti
Nedadu se utažiti.
Mladac radje boj pokuša,
Neg od bratca rěč da sluša.

Tada bistra ko ribica
Lěpa dojde děvojčica;
Prětec rukom sardjbu javi,
Te boj smělo obustavi.

Time bratja razbratjena
Padnu děvi pred koljena,
Nadajuć se svak utěhe,
Požaluju svoje grěhe.

Děva pako mladjem reče:
— Kad on běli dan izteče
Što izběgne noćne sěne,
Tad o momče, dodj po mene! —

— A ti starji, muže vàrli,
Bàrzo bělu dvoru hàrli;
Te sakupi mah svatove,
Jerbo tebe sàrdce zove. —

VI.

Mato Gerebić.

1484.

Za zorice ranorosne,
Kad se mrak tek dělivaše;
Veleslavni tad od Bosne
Mustaf paša skokom jaše.

I kad dojde sréd tabora,
Gdě se blista kàrst kàrstjanski;
Smiono stane uz šatora,
Kog odliči ures vanski....

Demeskinjom dok zakrěsi,
Tako špotno rěč izusti:
„Oj kauri, jadni běsi,
Koj s' izmedj vas toli hrusti?“

„Skrijte vaše zulum šake,
Kukavna je hrabrost vaša!...
Za bake su opet bake,
A za momke Mustaf paša!“

Tek odšume rěči ove,
I sadàržaj njih smioni,...
Već se momak njim odzove,
Koj će u laž da ih goni...

Govori se već netroše;
Britke sablje neg zazveče.
Tak se momci posěkoše,
Da j' poboja čut' daleče.

Već se kàrvjom pod rumeni,
Matu paša već obori...
Kada uprav svoj svileni
Šator Matjaš kralj otvori.

Těm podboden Mato skupi
Svu moć, i na pašu sàrne,
Kano da trěs žarki lupi:
Paša probit mah se svàrne.

Njegva càrna kàrv se slěva,
Jauk se njegov svedj umnoži,
Triput tělo još zarěva,
Al se triput na tla složi.

Tad rogovah glas zatrubi,
I svoj šator kralj ostavi,
Sárčno Matu kralj poljubi,
Te ga tako, znaj, nazdravi:

„„Hrabrost tvoju trěba cěnit,
Druže slave izabrane;
Ja ću ime tvé izměnit:
Zdrav mi bio, Mato Bane!“‟

VI.

Povratak u Bihač.

1694.

„Hajd otvori, hajd otvori!“
Nětko kuca, vrata bije.
„Šta nečuješ!“ glas govori,
„Ah otvori, těsno mi je!“

U gradu se ništ negane;
Već je kasno, strah svakoga.
Čeljad ženska k vatri stane,
Ruke grije, moli Boga.

„Vaj otvori, jao meni,
Čujem stope već od smàrti,
Pomoz Allah ti smileni,
Nedaj život moj potàrti!“

Prošnjo ove čudnovite,
Kada čuje družba blěda,
Svako scěni stanovite,
Da su varke, il zasěda.

Jer kàrstjani potukoše
Na svih stranah Mahomeda;
Svak se plaši srěće loše
Makar on i sjenu gleda....

Zato neće da otvora
Čvarstu kapiu od Bihača;
Posadka bo u boj mora,
A kod ženah nebi mača'.

„Parip leti od kaurina
Svedjer za mnom, vaj otvori!..
Ubit će me, jao tudjina,
Tak mi věru Mahmed stvori!“

Nakon reče bula jedna:
— Znate mi se rěči vide; —
Za pomoći gosta bědna,
Ključe uze, na dvor ide....

Kad otvori, mah odběži,
Treptajuć bo vidi snaša;
Da pred kapjom suprug leži:
Badanković Delibaša.

VIII.

Grebengrad.

1617.

Nejmadjaše Horvat dobrih dana',
Dok je Banom zvao Frangepana,
Frangepana grofa ljuta Niku,
Koj prem služi na bojištu diku,
Opet malo ima priatelja',
Jer ga na stran vodi kriva želja.
Od njeg pravdu tražit po zakonu,
Stvar bi tražit, ka u more tonu....
Ki pak muži prot njem ustadoše,
Nje proglasi buntovnike loše.

Noć biaše tmasta strahovita,
Strašne strěle trěs na zemlju hita,
Strašno dàrma s Grebengradom bura,
Kan da goru djavo s města tura,
Tad u sobu Krušelić Ivana,
(Ki protivnik biaše Frangepana)
Vojak stupi **Ognjan** po imenu,
Kog ban kupi za veliku cěnu;
Strěla puče.. Krušelić ostade,...
Al Ognjana rukom ubit pade!

IX.

Bělecgrad.

1708.

Stari Tomo pijuć sědi
U dvorani visokoj,
Svojoj družbi zapovědi:
„Družbo poj, družbo poj!
Da pozabim sve žalosti;
Evo jela, pila dosti!“

Družba sluša gospodara,
Prazni věrno čašice;
Tamburica k tom udara,
Kolom skaču snašice;
A Tomo se radovaše,
Kad veselo sve biaše.

Najedanput pod prozorí
Uzpiri se strašan plam.
Družba viče: Selo gori!
Pomoz Bože, jao nam!
Tanac, pěsme zaněmiše,
Nikom, neće s' piti više.

„Neka gori do djavola,
Nek se brani svaki sám!
Budi na čest našeg kola,
S moje ruke ide plam....
Vatru dadoh naložiti,
Za seljane spokoriti.“

Tako Tomo besědjaše,
Nagovara dalj na ples;
Al sve kolo pusti čaše,
Razleti se kano trěs,
Tomo osta izza mala
Sám sědeći kod astala.

Sutra dan se kosci sprave
Na livade Tomine,
Da nakose tu otave
Za potrěbe spajine.
Ljuti Tomo pak se šeta,
I na kosce husti pseta....

„„Ti si Tomo gorji od zmaja!““
Rekoše mu kmetovi.
„„Ti si uzrok našeg vaja,
Mi smo jadni robovi;
Ti nam pališ sela naša,
Ti nas guliš kano Paša!““

Seljani se razljutiše,
Žedneći za osvetom;
Tvàrdi jaram odbaciše,
Ki jih tlačio teretom.
Nemare već za otavu,...
Neg odrežu Tomi.. glavu.

Izjasnjenja.

Sadàržaj ovih balladah izcàrpih iz dogodovštine naše, misleći, da će milomu našemu narodu u toliko ugodnie biti, što koren svoj u historii njegovoj, a ne samo u mojoj mečti (fantazii) imadu. Za nje bolje razuměti, služiti će izjasnjenja doli navedena. Postavih ih pako onim redom, kojim ih načinih, negledeći na vrěme, kako ih dogodovština imade.

Gospa Medvedgradska.

Ljuti ovaj gospodar od Medvedgrada biaše něki Janina, *Talian rodom iz Mletakah, komu je kralj ugarski Andria I. iz posobite prama njemu ljubavi Medvedgrad poklonio. Janina biaše muž sàrdite naravi i razuzdanoga života. On je ženu svoju pro-*

ganjao i napokon zatvoriti dao, hoteći, da od glada u tamnici pogine. Ali tamničar, koj je bio gospoji bědnoj, poradi nježnosti i ljubeznivosti njezine veoma privàržen, nedade joj tako strahovitim načinom poginuti, već je hraniaše, i občuvaše srětno, dok je sinka porodila, kog je još sa svojim mužem zanosila. Godine 1299, kad je Janina imetak svoj zadužio, prodao je Medvedgrad Stěpanu Bebeku banu, i ljutom bolestju popadjen, vidivši još malo hipah pred smàrtju gospoju sa sinom svojim, prestavio se je na drugi svět, kamo ga svemogući Bog na račun pozva. Po smàrti banovoj, jer odvětka neimadjaše, došo je grad u ruke grofa Cěljskoga, od ovoga opet na Janka Hunjadia sina Sibinjanin Jànka (Joannes Hunjadi) gubernatora ugarskoga. Ovaj je Medvedgrad o domovini velezasluženomu Karloviću poklonio, koj ga je opeta Nikoli Zrinskomu zetu svomu, otcu drugčie glasovitoga sigetskoga Nikole, ostavio. — Udova od Janine osta bez pomoći,

niti već od nje niti od sina njezinoga glasa nebiaše...

Dvorski od Kalnikgrada.

Dvorski od Kalnikgrada godine 1435 bio je něki Němac po imenu Rotter. Njega u grad postavi Matko Talovac ban horvatski drugčie i gubèrnator dobarah biskupie Zagrebačke po smàrti biskupa Ivana Albena, kada ga je kralj Žigmund u Bosnu poslao. Ovaj Němac bi od seljanah uz grad živućih poradi okrutničtva svoga gori rečene godine ubijen.

Dva viteza.

Kàrstjani pobiše Turčina kod Bužingrada; Ferhat paša bio je otišo, i naša vojska pod banom Kristom Ungnadom spravljena vratjaše se kući. Tada se sluči, da několiko Turakah okolo se skitajućih na viteza po imenu Krubara vlastelina Samoborskoga navale; on bi bio za cělo poginuo, da ga nije izne-

nada nadošavši plemić Nikola Bradać spasio. Krubar nemogući dosti zahvaliti, odvęde spasitelja svoga u grad svoj Samobor. Bradaću, koj je veoma krasan junak bio, dopadne se gospoja Krubarova, i kad to sasvim uvěreno Krubaru kano novomu pobratimu svomu priobći, ovaj ga, ljubomornosti upaljen, ubije... god. 1580. Ali nit njemu Bog nedade srěće, jer je skoro zatim umro, a udovu njegovu Ungnad ban silom iz Samobora iztěra..... Tako Bog kazni zločinstva!...

Miloš Obilić.

Dogadjaj ovi toliko je poznat, da nije ni malo trěba o njem pisati. Želiti samo moramo, da naša Sàrbia više takovih domorodacah, kakov Obilić biaše, porodi!...

B r a t j a.

Ova dva brata biahu grofi Bernard i Ivan Frangepan. Za mejdanom ovim, koj se zaista godine 1494 sluči, pomirio je razdruženu bratju Janko Korvin ban horvatski.

Mato Gerebić.

Slavni ovi mejdan dogodio se je godine 1484 u taboru pred Jaicem-gradom. Mato je u slĕd toga junačtva po Matjašu kralju na čast bana uzvišen, živući u njoj slavno i pošteno do godine 1493.

Povratak u Bihač.

Godine 1694. sakupio je Petar Zrinski ban horvatski vojsku kod Bihača. Vodja turakah biaše Bošnjak nĕki po imenu Badanković Delipaša. Kad je Petar svoje junake nagovarao na hrabrost, uplaši mu se iznenada parip, u skoku popucaše uzde, i konj se upravo put dušmanina okrenu. Poginuo bi bio slavni Petar, da mu nije konja uhvatio Ivan Križanić. Dok je Zrinjski na drugog konja uzjašio, nasàrnu Delipaša na Križanića. Ali nesrĕtna mu majka! Križanić, premda mlado jošte momče, neuplaši se Tureta, već se ostro stade braniti, i na njega udarati.... Medjutim potukoše naši dušma-

nina, koj se na sve strane razpàrši.... To videći Delipaša okrenu i on svog hata put Bihača. Ali mlado momče Križanić potàrča za njim... Žene, koje su same u Bihaču ostale bile, neusudiše se umah kapiu otvoriti, misleće, da jih dušmanin prevariti kani. Za toga nadojde Križanić i ubije Delipašu pred istom kapiom turskoga grada Bihača...

Grebengrad.

Nikola Frangepan ban horvatski biaše jedini iz one slavne i u čěloj domovini našoj velecěnjene obitelji. Nu njega ipak Horvati poradi opakę njegove ćudi tàrpěti nemogahu. Svi gotovo plemići ustadoše proti njemu i tužiše ga takodjer kralju: proseći, da jim drugoga Bana dade. Medju ostalimi (osim Erdediah, i Draškovićah) biaše i Ivan Krušelić, muž razuman, učen, i velike rěčitosti. On mu se je u saborih proti opakostim Frangepanovim govoreći veoma zaměrio. — Frangepan da mu se osveti, kupi Ognjana

čověka drugčie prostoga, da Krušelića umori; što on, otajno u Grebengrad unišavši, zaista i učini god. 1617. Nato se je sàrčba Horvatah natoliko pomnožila, da su hotěli, da ga ubiju, ako banie neostavi. God. 1622 u saboru Šopronskom odreko se je Frangepan časti svoje. Umro je zatim u samoći živući godine 1647. Na njegovo město biaše grof Gjuro Zrinski banom imenovan.

Bělec grad.

Slučaj, kog ova balada sadàržava, dogodi se godine naznačene 1708. Njega imadem iz ustih vrědnoga jednoga gospodina svěštenika, komu i sada rodoljubno zahvaljujem, što mi ga je priobćio. Ime obitelji, iz koje je Tomo bio, neću da imenujem. Dosti tomu, da je pripověst ta u narodu... kojgod u Bělec pod goru Ivanščicu dojde, može se o istini osvědočiti.

ZIMSKE MISLI.

Predgovor.

Koj mnogo govori, malo stvori.

Kratak ću biti u mom predgovoru, kano u mislih mojih. Zaměrio sam se već mnogim, što sam se usudio tú rěč „Iliromaniú" napomenuti.. Kao da nebi mogo i Ilir u maniu pasti! Prenapeto, prěko granicah pravednosti razšireno domoljubje, već je mania.. Svaki se enthusiazam može u maniu.. izopačiti.. Neka mi dakle oproste ona uvrědjena gospoda. Ja bi ipak reko, da je muževno, čvarsto i dobro promišljeno domoljubje koristnie, nego ultraizmus. Ja nisam kažao, da ga već kod nas imade, nego

sam samo prosio i opominjo domorodce, da se čuvaju, da u njeg nepadnu. Drugo, što su mi za zlo primili, biaše ukor onaj, da godine 1841 ništa pisano nije; to samo tim načinom malo ublažiti mogu, da je godine rečene dosta materiala skupljeno, koi će godine 1842 na svět izajti.. Inače i opet ponoviti moram, da mi se čini, da naši mladi spisatelji i njihovi učenici malo prema-lo pišu... Sada će zaista svaki pozorni vrě-mena motritelj opaziti, da se je s godinom 1842. nova doba u duhu naše narodnosti i literature pojavila. U tom stoji život, da duhovne sile neumorno rade, i da se medju sobom prepiru... Gdě je tišina ondi je gotovo i smàrt.

Mnoge inostrane rěči, koje sam upotrě-bio imadu se smatrati kano izrazi obće prim-

ljeni: ili u znanostih, ili u belletristiki, ili u salonu. Akoprem smo mi Iliri branitelji našega jezika (... kog samo prosti puk govori....), ipak znademo, što i oni, koi nos svoj višje nose. Svak onaj izraz može se i naški dobro i lěpo kazati, ali neka stoji u originalu. Ako sam se komu zaměrio, neka mi se javi, ja ću mu odgovoriti, samo valja onaj sveti cilj pred očima da ima, koi ja imadem, to jest srěću mile, mile domovine naše!

Pisah u Ludini u Moslavini na veliki petak god. 1842.

L. V.

I.

Za pećjom se je mnogo dobra skuhalo...

Istina.

Uplašit će se mnogi, da mu neće kad članak ovaj uzčita, tělo od zime protàrnuti; i jedva da neće pravo imati, ako nemisli inako, nego da su s tom rěčjom „*Zima*" samo sěver, sněg, led, tamni kratki dani, dosadni večeri i nesnosne duge noći skopčane... Nu koi nije nikada kod tople peći sědio, lulu pušio, razne divane koje o čem vodio i duboko misli kojekakove ra-

zabirao, dok je vani bura sa sněgom titrajući se běsnila, onaj stranom nezna, *što je dobro na ovom světu!* Zima je važan dio godišta. — Kaogod što se narava u onih krajevih, gdě zima vlada, dok zimski měseci traju, počivajući ojačava, da obilnih opet lěti plodovah donositi može, tako bi trěbalo i ljudi da se od tělesnih trudovah odmarajući se na duševna poduzimanja sjedinjuju, i tako ojačeni s mladim prolětjem i sami pomladjeni na novo na pozorište světa ustaju. Blago nama, koji zime imamo! (Šteta samo, što je kod nas vlažna; a kad je i lěpa, suha, što ju naši vitezovi većinom na vlagu i vodu preobrate.) Istina, da je blago nebo i blaga umětnost na jugu; blago nebo ostade,... ali je i na udaljenom sěveru umětnost procvala, i to čvàrstoćom i krěpkoćom, koje ni jug neimade.... Na jugu je vatra, živahnost, nježnost, ljubav

... ali i bolest. — Tamo gdě se zima s lětom měnja, tamo je zdravje, krěpkoća, hrabrost i sakrivena vatra, koja kad sine, ugasit se nemože.... Ljubav svuda vlada; u Grönlandii kao i u Sicilii... bez nje je sve tašto, sve zaludu; niti je velik bio, niti je tko velikoga šta proizveo, koi ljubio nije!..

Moguće je daklem i zimi toplo i vatreno misliti, i kad se ljudi lěpo u toploj sobi sastaju... toplo se dogovarati i toplo zaključivati. — Obično svět *) misli, da je zima sbog pokladah stvorena. Aristokracia i drugi pridatci njezini, koji k slavnomu *haut-gout* spadaju, poklade s tancanjem, polaženjem kazališta i věkovitimi vizitami provode. Drugi dio u *kavanskih hramih* for-

*) Ja samo o izobraženiem světu, a osobito o plemićih govorim.

tunu skušava, i dičnom ih *Nicotianom* nakadjiva.... Zaludu se toliki ljudi sastaju u varoši, zaludu se lěpa prilika pruža, gdě bi se misliti i štogod učiniti moglo...to je tečaj světa, inače nije! — Nu ne bi li i drugačje biti moglo? Kad su sada na město *paletotah* i *burnussah* poněšto i *surke* u modu došle, zar ne bi moguće bilo, i staru navadu u staroj haljini ostaviti i novi život započeti?..

Mi u konstitucionalnom kraljestvu živimo; možemo daklem a i *moramo* udionici biti věćanjah, koja se u naših poslovih dàrže. Kod nas neima *Ciceronah*, *Demosthenah*, niti *Danteah*, *Mirabeau-ah*, niti *Broughamah*, *O'Connellah*, niti *Nagy Palah* niti *Deakah*... A zašto neima?... Zato, jer nitko nemisli ni dan prie, nego će u spravište ići, šta će se pretresati, šta će i sám

predložiti, šta li govoriti... Svaki nepripravan dodje i sědi tamo mudra i pametna lica, nu mučeć juxta illud: *qui tacet, philosophus manet.* Krěpki, vatreni i obširni govori čuju se tek po věćanju, kad je već prekasno: „*Poslě boja s kopjem v germ?*“ Tako prolazi lěto po lěto, domovina gine, i drugi ustaju, da nam gospoduju. Zimi daklem, okoprem Straussovi i Lannerovi valceri i najpametniemu čověku kadkada glavu i noge pometu, može se toliko dobroga pripraviti, ugovoriti, osnovati, da bi se dobrotvorna poslědica od toga cěle ostale godine osěćati mogla.

Narodnost nestoji u tom, da koi u narodnu kavanu ide, da čitaonicu samo polazi, i na balu, koi *pravnici* ili *mladići* urede, narodne boje nosi, tamo *němački* tanca, i *němački* krasnomu spolu dvori....

Akoprem i ovakovi izvanjski znaci k narodnosti spadaju (osim němčarie), akoprem ju razprostiru i utvàrdjuju, nisu ipak ništa drugo, nego gola *haljina*, u kojoj se narodnost izjavljuje. Pod haljinom trěba, da čvàrsto, zdravo i junačko sàrce tuče, — inače zaludu su nam svi trudi naši, jer: *vestis non facit monachum*. Pravo je daklem domoljubje: *postojano tàrsenje narodu svómu u svakom obzirú koristiti*. To najbolje biva, kad svaki sugradjanin dužnost svoju podpuno izvàršuje.

Englezi i Francezi imadu svoja shodišta, koja *clubb* zovu; takav *clubb* je město, u kojem se slědbenici različitih političkih izpovědanjah o proměnah ili pobolšanjih ustava dogovaraju. *Clubbi* bili su učilišta mnogih glasovitih dàržavnih muževah, nu i mnogo fanatizma i ultralibera-

lizma rodilo se je u njih. Kod nas *clubbi* nisu ni dopušteni, niti ih trěbamo ... kamo srěće, kad bi naši častnici i drugi muževi, koji něšto upliva u *politica* i *juridica* imadu, samo *klupu* kod kuće imali, kud bi se kadkada posadili, i dobro svo ono protresli i promislili, o čem će se sutra za zelenim stolom raditi!.. Ovakova, akoprem posve prosta *klupa*, dobro bi se naplatila, jer bi mnogo bàrže i boljim uspěhom poslovi naprědovali... i mi bi věštih govórnikah imali! —

Nu dosta je za sada. — Ova malena iskrica moći će cělu lomaču upaliti. Koi hoće da ju razumie, moći će se zimi pri njoj razgrijati. A koi neće, on će možebiti u nju duvati, i vàs plamen na me upraviti... Ništa zato. — Istinu neće nitko da golu gleda. Svaki se je boji, -- nu neka, neka!

Ako je i sakrivena, ipak će jednom na světlo izići....S Bogom, čitatelju! Moja se je peć ohladila. Misliti bez nje nemogu;...nu čim se ugrije, pisat ću opeta.

II.

Bez muzike neima bala!
Nije li istina?

Pisao sam onomadne o različitih stvarih, koje možebiti u poklade ni nespadaju, i zato Bog zna, da li ih je tko i čitao? Nu bilo kako mu drago. — Ja sam pisao onomad, i pisat ću i opet. Stoji mi pod prozori štropot karucah, a često se i saone osmiču. — Ja pako sědim ukraj moje peći, grijem se i — mislim: kako bi mnogi izmedju balistah mnogo bolje učinio, kad bi kod kuće ostao i štogod pametnoga radio . . . jer nitko neka nemisli, da su balovi za onakove ljude, koji ništa ni nerade ni nemisle. . . .

Dapače... balovi su za one, koji rade, koji misle, koji zaslugah imadu.... Tamo im se nudi prilika, da se razveseliti, i od težkih svojih svagdašnjih trudovah za čas barem odpočinuti mogu....

Kad me je onomad draga moja peć pàrviput ugrijala bila, zabavljale su me misli, kako velečastni naši domorodci neće toliko da se bave s onimi poslovi, koji se za *zelenim stolom* pretresaju. S tim duže sěde mnogoputah *za bělim*.... Zabavljala me je i ta misao, kako naša mladež neće da se *uči* i *pripravlja*, nego dolazi *u sědnice kao na bal*... Nu šta rekoh? Ni to nije istina, jer se kiti, pere, češlja i resi svim mogućim načinom prie, nego što će poći na bal, da se světu pokaže. *To je daklem zlo!* To bi trěbalo, da drugčie bude.... Ako želimo, da nas drugi narodi i

naši susědi Magjari štuju, i kao slobodan narod, *vlastita svoja prava* imajući narod smatraju, trěba da dobro i složno sviramo, da se naši poslovi okretati, i da dobrim uspěhom naprědovati mogu... jer Boga mi, *bez muzike neima bala!* — U najnovie vrěme počeše někoji Magjari sami sugradjane svoje ukoravati, da se oni odviše s politikom bave, a drugu lěpu *literaturu*, *oeconomiu* i *industriu* posve zanemaruju.... Hvala Bogu, kod nas toga neima, s tim nas nitko ukoriti nemože!... *Juste milieu* nije moguće uvěk biti... ali je opet dobro raditi tako: da se čogagod s *entuziasmom* primimo, — samo ne ultraizirati u ničemu, jer: *što je preveć, nije ni s kruhom dobro*. Kada želimo, da Magjari ne *magjariziraju*, trěba da se i mi čuvamo *Iliromanie*... jer po njoj više bi domorodnoj našoj stvari škodili, nego li koristili. Svakomu je slobodno misliti

ovako ili *onako.* Zato isto i ja mislim, da trěba svakoga da štujemo, i da ne màrzimo na onoga, koi inače misli nego mi. — Čini, neumornom marljivostju valja domoljubje pokazivati!

Godina 1841 prošla je. Što smo učinili? Čim smo literaturu našu obogatili?... Žalibože, za svu godinu ništa nije izišlo, do několiko igrokazah i *Glasi iz žeravinske dubrave* od St. Vraza. Tko je pisao?... Nitko... Da li se je koi novi spisatelj pojavio?.. Nije nijedan... Čemu je daklem tolika vika i buka o domoljubju, kad neće nitko da se ozbiljno trudi! Několiko pěsmicah za godinu izpěvati, nije ništa. — To je igra, to je šala osobito za onoga, koi zvanja k pěsničtvu imade. Misliti, čitati, raditi trěba neprestano, neumorno, jer sa několiko pěsamah kasno će nam procvě-

tati literatura, a još kasnie ime naroda. Nas Europa još nepoznaje, niti šta znade o trudu, kojim se naša aristokracia upinje, da drugim izobraženim Europejcem spodobna bude. Naš je ukus pokvaren, nit je *naški*, nit je *němački*. *Lakàrdie* ove i prazne *komedie*, koje nam Němci na teatru našem predstavljaju, nisu duhu našemu priměrne. Što *Nestroj*, *Bäuerle* i njihova bratja pišu, tomu se pravi Horvat nemože pošteno ni nasmijati. Zašto bi se mi klanjati morali ovakovim pěsnikom, i divit im se kao někim dramatičkim talentom; kad i u nas dosta moći i krěposti imade za duh naš hraniti s takovimi proizvodi, koji iz naše kàrvi proiztiču, i laglje i bolje u našu kàrv opet utiču!.. Němce trěba da štujemo, jer smo od njih mnogo stvarih naučili. Ali zato netrěba da domaće zabacimo, da Němci budemo .. kaogod što ni Němci nezabaciše

svoje da *Francezi* budu. — Kad je *moda* naša carica, i kad je sve ono, što je *moderne* lěpo i dobro, nastojmo načiniti, da bude ono, što je narodno *moderne*.

O! mnogo, mnogo mislim i promišljam ja o toj stvari, ali. šta ću, kada polovicu skoro zaboravim, a ni nemogu, da sve napišem.... *Sapienti pauca!*.. Čudni su ljudi.. oni neslušaju rado, kad im se istina kaže.... Meni je sve jedno. Ja sědim na *klupi*. Kod mene je toplo. Koi hoće da divani, neka dodje k meni, da pěvamo štogod o *domovini* i *slogi*... To je i onako *tema*, o kojoj svi pěvaju, nu svaki posebice samo variacie pěva. Trěba da tu temu svi zajedno jedanput zapěvamo!... To će biti *Norma* za nas, kakove ni pokojni Bellini bolje ne napisà... Vidit ćemo se opet. —

III.

Bez leda neima sladoleda!

Mene i sám Bog nuka, da dalje mislim i pišem, jer kad ovako zima dan na dan raste, neostaje mi drugo, nego da se grijem... Težko je světu nagoditi, a još težje onomu, koi bi rado, da to učini. Onaj mora, da pamet izgubi. Još su naši starci rekli: *tko bi svemu světu pogače naměsio*... Zaista pametno; u ovo několiko rěčih leži toliko izkustva, toliko zdravoga nauka, koliko ga mnoge i mnoge *filosofične spekulativne argumentacie* neimaju. Čověk

trěba, da čvàrsta načela sebi odabere, iz njih temelj složi, i na njega postavivši i iz njega uzamši čine svoje, da neumorno, bez obzira na opačine i strasti nestalnoga světa, postupa k onomu, što mu razum kao za pravo, dobro i lěpo priznaje. Neka tko govori, što mu drago, ono što je pravo, morat će prodrěti zastore kriv̀ičnih jezikah i opakih mnenjah. Trěba, da se svaki dàrži svojih načelah tako dugo, dok ga tko neoprovàrgne, i o boljem neubavěsti. Koi se bezumno koči svojimi rěčmi, svojom pametju, misleći, da je on sám *lexicon* sviuh znanostih, i *foliant* svega izkustva, on je *šupeljak.* Onaj pako, koi se nikad neusudjuje svoju misao izraziti, drugomu protugovoriti, koi svakomu pravo daje, onaj je *automat*, *makina* bez duše, gotov *komplimentista*, koi nikada ništa dobroga nečini, a mnogoputa i dobro pokvari...

Dàržava je družtvo, sastavljeno iz najrazličniih živaljah (elementah). Ovi živalji složeni su iz najrazličniih ljudih, s kojimi *miliun* strastih vlada; sve časti, svi stališi, i malo ne svaki čověk posebice ima upliva u ovu umětno sazidanu makinu, koju dàržavom nazivamo. Jedan se član drugoga dàrži; kad se samo jedan smete, mora, da u onoga dirne, koi u najbližjem savezu š njime stoji, i tako dalje ide dotle, dok ako se pogrěške rano nepoprave, iz malenkostih velike neprilike i razpre neizidju. Sve mora, da je složno, jedan da podupire drugoga, jedan podučava drugoga, jedan čuva i brani drugoga itd. Vladanje pako, koje je sve u svemu, i koje je za sve, čuva i brani sve, daje družtvu obličje, dàržavi *čast, ime i věresiu*... Za ovim kratkim uvodom k tebi se obratjam *krasni spolu*, k tebi, koi si polovica naša, *polo-*

vica, i to znamenita polovica dàržave. Kada se děvojka rodi i vrěme dětinstva srětno navàrši, stupi rukom svoje matere vodjena na pozorište světa. Pàrvo, što ju čeka, *ljubav* je. Ljubav, — ova sladka, očarujuća, obožavajuća ćut, koja se svim pravom *prolětjem* života čověčanskoga kàrstiti može.

Nemožemo věrovati, da bi mladost išta vrědila bez ljubavi, — to je jedini čar, jedina razkoš mladosti; *Mladost bez ljubavi, ili prolětje bez cvětja...* sve jedno. Čověk je za družtvo stvoren, odtuda se najpàrvo, čim dozrěli, želja u njem pojavi, da dušu nadje, koja bi željenja, nepoznata još teženja, sanjke i praznoću sàrdca izpunila. Tim načinom ljube se mlade duše. Osobito pako veliku moć imade děvojka. Nje plamteće oči, světle kose, rumena usta, nje nedužnost, rěčju: krasota i punoća těla i

duha, *kadra je vruće sàrdce zaljubljenoga mladića pobuniti tako, da i poluditi može. Amor* nije nimalo priatelj *liberalizma*, on je *egoist*, on je *aristokrat*, još više: on je *autokrat*. Njegovomu *despotismu* mora se sve, što je živo, klanjati. Šta bi dakle děvojka, koja je dobro uzgojena, koja *štuje krěposti*, *čisto dàržanje*, *nauke*, *i ljubav prama domovini*, učiniti mogla?.. Kada mladići za volju svoje obljubljene děvojke svakojake druge nevolje podnositi znadu, zašto se nebi na njezinu rěč s poslom zabavljali, koj je zanimiv, i koristan ujedno?.. (To isto može se preokrenuti i od mladićah kazati, koji još više upliva glede ženskoga spola imati mogu). Kada pèrva razbluda prodje, kada se děvojka ufati, kad joj ženitba slobodna krila sveže, tada nastane drugi odsěk važnoga života ženskoga. Lahka, vesela, bezskàrbna dě-

vojka mora *da suprugom, gazdaricom* postane. Sveta biaše *ljubav*, ali još svetia je *supruga* i *gazdarica. Ljubav* zahtěva *věrnost*, ali *ženitba* zahtěva *stalnu věrnost* i *domaćitost.* Tu trěba, da žena ljubežljivo nosi, i tàrpi pogrěške muževe, koi nemože uvěk jednak biti, jer je više izvàržen strělam světa, s kojim ga razne okolnosti: zanat, tàrgovina, literatura, služba, politika itd. itd. vežu. Žena nesmije muža svoga *opakim životom*, i *zlom ćudi* trapiti, inače se on, (makar i najvećja glava bio) kao sám sa sobom nezadovoljan, od světa udalji, službu i posao zanemari, svoju srěću i potom i ženinu pokvari, i tako bez da je šta dobra domovini svojoj učinio, poginuti mora. *Gdě naproti dobra žena skàrbmi potàrtu, i tužnu dušu muža svoga razveseliti, njega na veća poduzetja podbosti, i tako zadovoljnoga i srětnoga učiniti može.*

Bez leda neima sladoleda.. to je istina, led je hladan, niti je ugodno s ledom mnogo posla imati... a opet kad se k ledu *slado* primetne, .*sladoled* izadje, koga svaki, osobito *krasni spol* rado imade. Trěba, da se gorko, težko i neugodno, sa sladkim, lahkim i ugodnim poměša, pa će izaći dobra *mixtura. Da nije muke, nebi trěbalo ni ruke.*

Za ovim dolazi tretji i najvažnii odsěk ženskoga života! *Žena postane materom.* Kako je važno odhranjenje, uzgojenje dětce, o tom bi suviše bilo išta govoriti. Tu mi netrěba, nego da kažem: *da premda žene i matere to dobro znadu, većinom ovu stranu svojih najznamenitiih dužnostih, i malo ne jedini uzrok svoga bivanja na tom světu, malo da ne sasvim zanemaruju.* Dětca se uzgojivaju, podučavaju u onom, što

im znati netrěba, ili uče se obično toliko najedanput, da poslě ništa neznadu. Tim biva, da je mladež većinom napolak izobražena, što je skorom gorje, nego da ništa neznade, jer se napolak izobraženi čověk najvećma u tom odlikuje, *što misli, da već sve znade.* O matere, matere, pazite na to, kako dětcu vašu, *osobito pako kćeri* odhranjivate, nemojte kod ovih poslědnjih *sàrdce* pod nipošto zapustiti, ovo trěba, da se najprie izobrazi, jer to je jedino blago děvojakah; iz čistoga nježnoga nepokvarenoga sàrdca izviru: *nedužnost, krotkoća, ljubeznost, priatnost, uvěrenost, čistoća* i *ljubav*, bez koje žena ništa nije, niti išta biti može, nego jadna *Megaera, Xantippa, Meduza!*.. Zatim trěba, da se děvojka nauči ponjatje o znanostih (polak stališa njezinoga njoj potrěbnih) někoju umětnost ili mužiku, ili slikariu itd. osobito

pako to, kako se živi u dàržavi, šta je domovina, šta je ljubav, i koje su dužnosti prama domovini... rěčjom: *kao što trěba, da svaka žena vatrena domorodka bude, tako trěba, da i dětci svojoj od malenih noguh domoljubje usadjuje...* Samo tako može domovina srěćna biti, tako samo čvàrsta i od upliva stranskih narodnostih slobodna.

Ovo je dakle *krasme* moje, što sam u ovoj velikoj zimi kod moje peći o vama mislio ... Ja sam s ovimi mišljenji samo povod drugim obširniim mislima hotio da dadem, jer ova na kratkom naznačeći nisam mogao sva izraziti.

To vas samo molim, da pàrvo: *nemislite, da ste zato samo na světu, da se kitite, i bez skàrbi i děla živite...*

Drugo: *da nemislite, da ćete učenostju i mudrostju vašom světu gospodovati.*

Tretje: *da nemislite. da sva vrědnost vaša stoji u lěpoti tělesnoj... ona bàrzo prodje... a gdě ništa drugoga neima, tamo je žalost.... Koja nezna, da je lěpa, uvěk je lěpša!*

I četvàrto: *da se domorodnoga duha primite sa svom ozbiljnostju, jer ćete se samo tako ustajućemu duhu slavenske narodnosti približiti, njega za budući naraštaj uzdići, i sebi čestito ime pribaviti.*

Nemojte mi zaměriti moje krasne děvojke i čestite gospoje... ako sam malo i strog bio, ipak *Vas* rado imadem, i ljubim takodjer. Ja sam priatelj *càrnih očiuh* (premda se ni modrih nebojim) i očito velim: *da*

su krasne i dobre žene najlěpša sreča na ovom světu. Sada dosta, jedino zato, da nebi odviše bilo. Mogli bi mi reći, da hoću da se odviše pametan činim...a to bi opaka platja bila za moju dobru i domorodnu volju... ali svět je čudan. —

IV.

Jedna mati, jednaka dětca.

Da smo mi Horvati i Slavonci sinovi jedne matere, to nije nitko kadar tajiti, makar kakovim trudom i znojem sakupljao *data*, *documenta*, *diplomata*, pisao *dissertacie*, i punio ih učenimi *commentari* i *annotaciami*. „*Dobro došal*" kaže Horvat Slavoncu, a Slavonac veli Horvatu „*da si mi zdrav i veseo*." Jednim jezikom govore, jedna u žilah kàrv teče, — jedna je mati, mati *Slavenska*, a mi sinovi njezini, mi smo bratja. Naši protivnici, koji

nas htěše, da razstave neće nas razděliti moći, jer je unutarnje, duboko sakriveno skladnodušje medju nami, koje puk duboko oséća. Naša je glava *ban sa starešinami*; mi Horvati i Slavonci — mi smo udovi, i svi skupa činimo jedno tělo: *Regna adnexa*. Kad je uboga Slavonia něgda pod jarmom dušmanah cěloga kàrstjanstva stenjala, i kad je isti taj dušman sa svojim polumĕsecom god. 1687 odtěran, biaše g. 1715 pod Karlom VIim čl. 118., i god. 1741 pod Mariom Tereziom članak 50. načinjen, koi se *in Corpore Juris* čitati može, i koi javno dokazuje, da je Slavonia banu i Horvatskoj zemlji kano povratjena, i opet pridružena. Ja dakle smatram Slavonce kano *pravu, živu, istinsku bratju moju*, to isto, (tako směm misliti, a i javno takodjer kazati), misle i ćute takodjer svi Horvati. U tom stoji gizdost naša, da: *kad su nas*

hotěli zlobni dusi da rastave, mi smo se još bolje i užje složili.

Inferior Slavonia, tako se zove druga strana, i to krasna strana domovine naše. Tamo leži ravna plodonosna bašča ***Srěm*** nazvana, gdě žarko vino i obilato žito raste; — tamo leži silna tvàrdja, druga ***Mantua...Petrovaradin***; tamo leži lěpa ravnica ***Osěčka***, sa starom ***Murzom*** (Osěkom), tamo leže krasna bàrda i doline ***Pakračke*** i ***Požežke***, tamo leži hrabra i krasnim světom puna ***Gradiška***, ***Brod***, ***Mitrovica***, ***Vinkovci*** i ***Karlovci***, — tamo živu bratja naša, koja čistim i lěpim ilirskim baš od majke usisanim govore jezikom; tamo leži mnogo blaga, krěposti, uma, vatre, krasote, jakosti, i drugih znamenitostih, koje ja sve niti něpoznam, niti města imam, da ih ovdě opišem, samo to na kratkom budi kazano:

da tamo leži naše sàrce, naša kàrv, naša duša, da smo mi sami svi tamo, a oni su svi kod nas. — Nadam se, da mi neće nitko zaměriti, ako misao moju onako, kako sam si je u mojoj samoći predstavio, odpàrto i bez svakoga uztezanja izrazim. Znam'ja dobro, da je pogibeljno istinu govoriti, ali opet mislim, da je samo ovako moguće pogrěške popraviti, ako se kaže: *moj brajno ti si falio, nemoj se sàrditi, ali zaista, to nije pravo, to trěba, da popraviš.* Onaj, koi fali, trěba, da dobrotivno ponudjenu istinu dobrotivno i primi, i onako sjedinjenimi silami radi, da se ono, što je pokvareno bilo, popravi,... Koi se pako onoga dàrži: *veritas odium parit,* on je sin tamnostih, sin *obscurantizma.* A šta hasni tajiti ono, što je istina? Istina ostaje ona ista, pa makar se još tako marljivo sakrivala, i zastori zaslanjala, ona će prodrěti zaprěke, i na

veliki će stid nagoniti sve one, koji su pred njom běžali. Nemojte dakle, slavna gospodo, krivo suditi, nego uzimajte sve onako, kako vam se daje. Koi istinu kaže u onakovo vrěme, kad bi mogo s istinom onû stvar, koju popraviti želi, sasvime uništiti, više joj daklem škoditi, nego koristiti, on *krivo misli, i zlo radi. Ali zdrava, to jest u pravo vrěme kazana istina nikada neškodi.*

Daklo *inferior Slavonia* biaše dosada, ja scěnim, neka bude *aequalis Slavonia*, niti mi *superior*, niti oni *inferior* od sada... Neću, da se bolje izrazim, — naša gospoda neka dobro pomisle na sva ona, koja su se slučila, kakovo je stanje Slavonacah naproti nami, šta oni zahtěvaju, i šta smo mi Horvati učinili, da pravu bratju našu k nami bolje i čvàrstje pridružimo!!.. Neću

da obširnie govorim, nego to samo molim našu *visokorodjenu*, *visokopoštovanu*, *poglavitu*, *uzvišenu* i *plemenitu* gospodu, da se na Slavonce sàrdačno i priatno ogledaju, i pomisle: *da jedna mati i jednaku dětcu imati mora. Jednaka*, t. j. *égale*, što se *pravah tiče*. Pružajmo ruku, a Slavonac neka ju uhvati *čvàrsto* i *věrno*.

S druge strane svaki se Slavjanin čuditi mora, kako su mogla bratja naša Slavonci tako lahkoumno hotěti, da od nas odpadnu. Da *opadnu* — samo u *političkom* ogledu, jerbo narod Slavonski ostao je čisti *ilirski*, koi je i prie bio. Samo u tom se svaki čověk čuditi mora, da su *někoja* gospoda slavonska (možebiti ne najčistje kàrvi slavonske) ime svoje, po kojem se ona dolnja strana domovine naše *„Regnum Slavoniae"* zove, tako hitro zaboraviti, i *tres Comita-*

tus Regni Hungariae postati hotěli, ovo je zaista *tres* (grom) bio, koi bi mogo sve ono, što Slavonca *Slavoncem* čini, razoriti. Nemisliše oni na to, kakovo bi to za njih robstvo bilo, kad bi oni u jeziku, koi je narodu sasvime nepoznat, pisati i govoriti morali; nemisliše oni na to, da bi *rolu*, koju bi s nami složeni pod zaštitom krune ugarske i konstitucie naše bolje, čestnie i gizdavie igrati mogli, iz slabosti drugim predali, i tamo *maškirani* samo kao *štatiste* stojati morali. Oni su svakako kod nas *pars essentialis*, *constituens*, *integrans*, gdě bi tamo samo *appendix*, *pars subjugata*, *pars ex gratia recepta* biti mogli. Mi znamo, da Slavonci osěćaju vrědnost svoju, muževnost svoju, i silu svoju. Oni znadu, da se narod samo onako s naprědkom izobraziti može, ako se u svom *duhu*, u svom *jeziku*, i u svom narodnom

značaju izobražuje, jer će se samo tako kazati moći: *ovo je izobraženi Slavonac;* inače je izobraženi *Slavonski Němac, Slavonski Magjar;* a iz toga slavonskoga *Němca* ili *Magjara* proviruje samo Slavonac, i tako nije čověk ništa, nego stvar izvàržena opazkam, i porugam onoga istoga naroda, kojega naslěduje. Mi smo u ostalom izkusili, i svět je vidio, dà je duh narodnosti bratju našu Slavonsku duboko ganuo. Oni su razuměli rěč našu. Od sada neće ništa biti, što bi nas razdružiti moglo. Mi razuměmo naš *interesse,* mi znamo, što smo domovini našoj, što smo imenu našemu dužni. Horvati pružaju ruku bratji svojoj slavonskoj. U nas nije drugoga ćutjenja, *nego ljubavi bratinske, pověrenja, i istinitosti prama Slavoncem.*

Kakonogod što sam mislio, da se je mnogo dobra kod peći skuhalo i speklo

tako bi mislio, da bi poslědica naših mislih i željah ta biti mogla, da bi mi našo neoskvàrnuto priateljstvo, našu slogu odpàrto izrazili, i u svakoj prilici javno činom potvàrdjivali. Netrěba sad već gledati, jesu li kocke, ili glave lavove, ili kruna u gàrbu, — nas sve vodi měsec i sjajna zvězda, ove pako sijaju na nebesih i kao što se sjaju nebesa kroz bure loših nesgodah, tako neka sjaje ljubav i uzajemno porazumljenje naše, koje Bog da čuva, brani i povekšava.

Onaj *antinacionalni horizont*, koi se je u malom samo krugu, i malo vrěmena kresio, on je potamnio. Njegova *fenomena* propadoše. *Horizont nacionalni* se je razširio. Čisti, sveti i božanski duh je ustao, koi nàs k prosvětjenju, k uzajemnomu upoznanju, i k narodnoj izobraženosti zove.

Ja Slavonce sàrdačno pozdravljam i prosim, da moje rěči tako ljubezno prime, kao što sam ih ja ljubezno i rodoljubno ponudio.

Prolětje ide, zima beži, moja peć sve hladnia postaje, i mene poslovi na drugo pozorište zovu, zato čitateljem mojim, koji su rodoljubivo primali moje *zimske misli*, obećavam, da ću im na drugom městu i na skoro priobćiti mnenja moja, koja o mnogih još domovine naše tičućih se stvarih imadem.... Moja je želja ipak, da se nikad nerazidjemo, već da ostajemo uvěk radeći *in vinea*, koju nam je *Svemogući* poklonio.

V.

Bez dobre mladosti neima pametne starosti.

U svakoj stvari, i u svakom predmetu ono je vrěme vsigdar najvažnie, u kojem *stvàr* svoj život, svoje obličje, i svoje bitje dobiva. Ovo pronicanje i istoga bitja postajanje; ovo slaganje različitih stranakah, protivnih uplivah, i utištenjah; ova borba unutarnjih živaljah, dok se pravo razměrje (*proportio*) i skladnost (*harmonia*) udovah i članakah ustanovi, — ovo je najvažnie vrěme: jer kakova se onda u stvari nětila porode, kakovi se onda znaci ukažu, takovi se i nadalje potezi značajni,

i biljege razlučujuće u oštre, jasnie, tere čvàrstje utvàrde.

Nespominjući něme i na izvan sebe gibivoga života neimajuće stvari, koje se polag zakonah ponešto jur odkrivenih, većinom ipak sakrivenih, iz tajnosti naravi radjaju, prelazim na stvor, koj se *čověkom* imenuje. Ovaj *čověk* najslabie sviuh stvorenjah bitje, dugo vrěmena *fizički* samo živući, bez prirodjenih vlastitostih tělesnih, i bez najmanjega slutenja božanske iskre, tako je slab, da bi svakako, da se velikom dvorbom, nastojanjem i brigom nečuva, propasti morao.... Ovu slaboću nadoknadio je višnji ravnitelj, višnji duh, kojim su svi světi puni, strankom svoje věčne vatre, iskrom jednom, koja uvěke goruća manje ili više děluje u kruge života svoga. Ova je iskra *um, duša,* ili možebiti *sàrd-*

ce. Na tom městu stoluje visoka ona značajna biljega, koja nas čini gospoditi světu, njegovim slaboćam, pakostim, njegovim věkovom, ili klanjati se malenkostim od njega, koja čini u světu hiljadu novih na čvàrste kamenite istine sazidanih idealnih světovah, i koja bi nas, da nismo težkoćom těla ograničeni, u nebesa uznosila. Ovdě stoluje sveta *sloboda*, kojom se diči *um, duša naša*, nepadajuć u nikakovo robstvo ni verige. Ništa nije ipak na tom světu, što nebi nepriatelja imalo,... tako i uboga slobodna naša duša neima većega nepriatelja, nego *tminu, neznanje.* Zaprěke, koje se *umu* pri razvijanju njegovih sposobnostih stavljaju, taru mu slobodu i bistroću.

Mužki je spol onaj *elemenat,* iz kojega sastoje stupovi, noseći stanje našega du-

ševnoga světa, i njegove srěće. *Krasni spol* samo je ures unutarnjih prědělah, koji na ukrašenje, i na slogu pojedinih bitnih stvarih spadaju. *Mužki je spol moć, jakost, um; ženski spol je blagost*, u mnogih *slabost*, ali *sàrdce* u svih stvarih.... Krasni je spol *bijouteria* naša, koja je dragocěna, i koju čuvati valja. Ali šta ćemo s onim, koj trěba, da jak bude? Koj mora više još na ledjih svojih nositi, nego zrak, koj mu tělo tišti? Netrěba tu samo *Titanah* tělom a *Pygmeah* duhom; — nego o tom bi se najviše raditi moralo, da domovina u obojem obziru čvàrstih *Atletah* dobie. Naši otci, i naše matere tako su nas *dečake* odgojili, da od svakoga tvàrdjega jela *indigestiu* dobivamo, od svakoga větra *hunjavicu*, i od svake proměne vrěmena *rheumatizam*. Koji su iznimka od ove *žalostne regule*, oni to samo naravi, i srěćnoj svojoj tělesnoj ja-

kosti zahvaliti imadu. Nećemo mi, da nezahvalni budemo našim starcem (Bože sačuvaj!) samo valja, da sada pomislimo, kako ćemo da naš *podmladak* ojačimo. Osobito bi morao svaki otac na to gledati, da svoje sinove od malih noguh na tvàrdji život nauči. Za tu svàrhu najbolje je razvijanje tělesnih silah podpomoći. Netrěba dětce u toplih sobah kuhati, i suvišnjimi haljinami moriti. Obično misle učene gospoje, koje u red tako nazvanih „Blaustrümpflerin“ spadaju, da je jako pametno, kad su malena dětca vas dan upregnena, kad se moraju uvěke učiti, na svako gibanje, kretanje i koracanje paziti, i u pàrvoj nedužnoj, veselosti prikladnoj mladosti svojoj *starinu već pedantom* spodobni postati. Dečak trěba, da skače, tàrči, i na màrzlo, toplo, tvàrdo, mekano, dobro i zlo da se nauči. Kada mladićem postane, ni-

šta mu koristnie nije, nego učiti, i neprestano věžbati svoje tělo. Tu valja, da se popravimo.... *Voltigirati*, *jahati*, *mejdandžiti*, *plivati*, *tancati* itd.... to su stvari, koje su svakomu mladiću neobhodno potrěbne. Netrěba čověk zato *mejdandžija* da bude, misleći, da u tome jakost i važnost muža stoji, ako on, koj umě sabljom mahati, na taj račun druge ljude vrědja, i dàrzovitostju svojom osramotjuje; misleći, da će sebi *junačtvom* takovim čest i ime *Achillovo* pribaviti. Nauci ovakovi potrěbiti su, za da udove naše u neprestanom poslovanju uzdàržimo. Iz toga slědi stalno i jako zdravlje, koje na bistroću i živahnost duha našega najjači upliv imade. Misli li zar tkogod, da mužu *sablja* nedolikuje tako dobro, kao *pero*?... Koliko bi ih se manje u starosti svojoj na *podagru*, *chiragru*, na slabost *očiuh*, *želudca*, *glave* itd. tužiti mo-

ralo, da su mladost svoju bolje upotrěbili, i tělo svoje bolje uvěžbavali.... Ovo je toli važno, da nije moći dosta moliti otce i matere, da na ovaj predmet paze i najveću pozornost na to obrate. *Elefantskih slovah* trěba tomu!.. Svaki mladić dobiva po mladosti svojoj *srěčku* jednu u ruku. Svaka gotovo srěćka mora priměran dobitak steći, ako je samo mladić lahkoumno nezabaci. On imade tako rekuć *assignaciu* na srěću u svojoj ruci, samo zaigrati je netrěba.

Da stavimo daklem, da smo mladiće sada okrěpili, ojačili i tim načinom od veoma pogibeljne *efeminatie* oslobodili. Netrěba se dakle bojati větra, netrěba se bojazljivo čuvati krěpkoga jela, netrěba biti *hydropatom*, niti *vinopatom*, netrěba biti dvoraninom visokoga žartvenika *toilette*, niti robom nestalne boginje *mode*.... Drugi

nam sada dio ostaje, i to velevažni dio, *izobraženje duha* u mladiću. U tom predmetu nemogu ništa novoga kazati. Toliko imade već *učionicah*, toliko *zavedenjah*, *akademiah*, toliko *sveučilištah* za izobraženje mladićah, da bi odviše bilo štogod pisati; samo opomenuti trěba mladiće, da se uče, i to oštro uče, i da se tàrse po tom u red drugih već u prosvěti visoko stojećih narodah stupiti. Kada tko makar i kroz 10, 12, ili 24 školah propliva, to neka misli: *da ipak ništa nezna, nego theoriu. Što je krotka mirna theoria pripověďala, to će stroga i oštra praxis izvesti.* Nije dosta fino obučenim biti, i u *nonchalanci francezkoj* i *gentlemanii englezkoj* něku plemenitost tražiti, pod koje kabanicom prosta glupost i neslana *affectatia*, gadni na srědnji věk spadajući *aristokratizam* i veoma često *šuplja glava leži, ili bolje ušesa diže*...

Ako je *Francez* i *Englez* štogod učinio, da si verige od *etiquette* olakša, on je zato duhom izobražen, i pun blagosti i ukusa u svojih rěčih i činih. Kod nas pako... samo istinu recimo... Kada tko od tako zvanoga „*savoir faire*, i *savoir vivre*“ malko razumie, već se vitezom dàrži sviuh *salonah.* *) Onaj *legér* nije tako lahko stići, to je vàrh najveće okretnosti, i lahkoće duševne.... Štovanje sviuh stališah, štovanje samoga sebe, to je veoma zdrava krěpost, koja nikomu neškodi.

Nos poma natamus... misle prazna, ili pokvarenom i gizdavom dušom naduta trupla, koja mniju, da će im od časti štogod odpasti, ako se prama nižjemu od sebe

*) Istina, da je takovih malo, samo što se i ti někoji za mnogo i veliko dàrže.

priaznimi ukažu..... O slabe *taktike*..... Meni se čini, da svět onoga, koj se priatnostju i ljubezljivostju svojim podložnikom, ili onim, koje za manje od sebe dàrži, približava, da, rěkoh, onoga svět štuje. Na kratkom dakle samo to valja misliti, *da se mnogo učimo.* U naše vrěme ništa netrěba, nego *pàrvo* nauka i novacah, *drugo* nauka i novacah, i *tretje* nauka i novacah!.. Zaista, niti će *budalasti bogatac* dalcko dojti, niti će *podrapani poeta* lovora mnogo dobiti... Jedno bez drugoga ništa nevalja. Proti tomu ništa se kazati nemože, *mamon* je onaj *živac*, bez kojega nije nitko kadar štogod poduzeti, niti srětno proizvesti. Blěsk od novacah sve stvori, samo *talenta* ne.... Ali niti *ubogi talent nejma blěska*.... Badava, *argyrokratiu* *) neće nitko izkore-

---

*) Selbherrschaft.

niti, makar i sve *kratie* ukratili!... Ovo dakle *ad notam.* U ostalom samo ovo *dvoje* u obziru naših domorodnih mladićah napomenuti imadem:

Pàrvo: Mladež mora motriti, i učiti se, da dobro *upozna stanje domovine svoje; osobito pako susědne dàržave.* Kanogod u svakdanjem životu pojedinih ljudih trěba, da svaki susěda svoga pozna, tako je i kod cělih narodah. Da upozna nadalje stališ i okolnosti onoga kruga, u koj će stupiti. Mladež se mora u konstitutionalnoj domovini za rana tàrsiti, da duh zakonah prouči, da spozna i uvidi potrěboće naroda; i da se *osobito u govorenju uvěžba*; jer šta hasni *Congregatie*, i *Diete* imati, kad neima *parlamentarskih* znanostih? Tomu se od mladosti učiti moramo, toli čitanjem, toli věžbanjem. Kasnie je zaludu, ma se i

trudili; ostat ćemo uvěk kano bojazljivi djaci, koji trudom naučenu *lekciu* propovědaju... Govor mora iz sàrdca izticati. Svaki trěba, da duboko ćuti ono, što će da govori. K tomu trěba izobraženosti i krěpkoće duševne. Šta će onaj govoriti, kojega sva znanost stoji u govoru, kog niti načinio nije?.. Jedan protugovor, i prošla je sva težko naučena *oratia.* Tada tražimo u smetnji svu moguću pomoć, *titule* krojimo *„Excellentissime, Illustrissime Supreme Comes, Excelsi Proceres, Inclyti SS. & OO.* . . ako još ništa neznamo, možemo to ponoviti. . i najposlě, kad još ništa nerekosmo, porodi se velikim trudom jedan *„ergo“ sine præmissis* najposlě .... ali ipak jedina razvalina našega golemog govora ... To je život, kada rěč iz sàrdca teče; to je duh, koj oživljava sva pretresanja. Tamo se uma čověčjega sila i vrěd-

nost najbolje ukazuje, gdě se věšti i vatreni govornici za dobro svojih sugradjanah bore.

Drugo. *Skrajnje vrěme je, da naša mladež putovati počme.* Kod drugih izobraženih Europe narodah taj običaj vlada, da mladići tako zvane *vakacie* putovanjem provode. Netrěba dakle kod kuće sěditi, i za ona dva měseca zaboraviti, što smo u školi naučili. Znademo ptice loviti, u lov ići, i u *dolce' far niente* živeti. U domovini pako tako smo inostrani, da većinom, kad škole svàršimo, jedva to znademo, gdě bližnji varoš leži. Netrěba k putovanju hiljadah, niti stotinah mnogo, jer pametno trěba putovati, i neići zato po světu, da čověk kupuje razne stvari, da se gosti, i da kojekakav leventa bude . . . nego valja *torbicu na ledja uzeti*, i pěške hodati, gledati, pitati, i

učiti se, kako ljudi u drugih stranah živu, šta dobra, šta hàrdjava ìmadu, i šta u našem narodu kore, šta li pak hvale. Takovim trudom kupi se izkustvo, *tako se pune listovi našega života. Kada potom danas sutra koj težki slučaj dojde, možemo knjigu našega predjašnjega života otvoriti, i tamo mnogo najti, što nam razrěšiti može nevolje, u koje smo pali* . . . To je prava škola, kad čověk usrěd světa stoji, ostavljen sám sebi, svojoj brigi, svojoj jakosti, svojoj pameti. U tom leži izkustvo, u izkustvu pako veliki dio mudrosti i srěće. . . Nemojte dakle, domorodni mladići, kod kuće sěditi, — putujte, putujte; vi koji mnogo blaga nejmate, putujte po domovini, naša vam gostovitost vrata otvori . . . vi pako, koji ste imućnii, putujte u inostrane dàržave, i obratite zatim izkustvo vaše na korist domovine. Putujte u *slavenske dàržave*, da

vidite, u čem stoji srodstvo medju nami i našom bratjom slavenskom, koje su *sympathie* naše, kakove krěposti, i kakav stališ izobraženosti je tamo?

Eto vam misli moje. Věrujte mi, da će svàki, *koj dobru mladost prežive, i pametnu starost doživěti.* Mladost je *temelj*, starost je *stanje* na *temelju* tom *uzidano.*

VI.

Kupiti je lahko, platiti težko.

To nije ništa novoga kod nas čuti, osobito onda, kad se o kakovoj žàrtvi, ili prinesku k obćemu dobru govori, da ljudi kažu: *mi nemožemo dati, mi neimamo ništa, mi smo siromasi, naša je domovina sirotinja*, itd. Da razmislimo malko, u čem siromaštvo najvećma stoji, i šta je siromaštvo? Siromaštvo materialno uzeto jest *stradanje, pomanjkanje srědstvah mirnomu, priměrnomu, sebi i drugim koristnomu životu potrěbitih.* Uzmimo sada domovinu našu, kako ju je Bog dao, sa svojimi ravnicami, gorami, i rěkami. Vidět ćemo, da su po ravnicah, (kojih, većje i manje s dolinami skupa simo računajuć, puno imade) polja

plodovita, koja bez velike obàrtnosti i truda dosta hlěba daju; livade, i pašnici su travonosni, osobito u stranah, gdě se medju gorami nalaze. Gledajmo gore,... tamo vidimo silu vinogradah, gdě nam rujno i bělo vince rodì, koje bi se, da š njim bolje baviti znamo, sa svakim vinom, bilo *spanjolsko, amerikansko, francezko* ili *němačko,* uzporediti moglo;... vidimo goleme šume, vidimo, da se gděgdě i rude nahode, kojih veća strana bez dvojbe na dnu zemlje duboko još spava. Gledajmo mnogobrojne rěke, potočiće, izvore, i gledajmo: isto *more* nam je pri ruci. Kod nas vlada blago podnebje, kod nas nije niti daleko razširenih pustih ravnicah, kano po Ugarskoj, kod nas nije tako stàrmenitih, suhih, golih ili sněžnatih gorah, kakono u Tirolu, Helvecii, Štajeru gornjem itd., kod nas je Svemogući tako uredio, da je sve u najboljem razměrju, doline i brěgovi, i gdě

neima kruha, ili sěna dosta, tamo ima mnogo vina. Siromaštva daklem u tom smislu kod nas neima. Bogatstvo naše leži *in crudo* u zemlji našoj: ako ju zadostno neuživamo, sami smo krivi, zašto je neobradjujemo.

Imade ipak siromaštva kod nas, i to velikoga. To siromaštvo u tom stoji: *da kod nas nitko siromah neće da bude.* Žalostno je, kad čověk promisli, kako se ljudi pred vladanjem *mode* klanjaju, i nemisleći na stališ, na *kesu svoju*, svi u jednakoj sjajnosti, i obilnosti živu. *Luxus* je *typhus* i *typus* našega věka, *luxus* je ipak *idol* naš sviuh, i premda nas satira, da nam džepove (što bi još malo bilo) izpražnjuje, nego akoprem nam pored toga cělu srěću, čest i poštenje, većput i glavu, ukida, još ga obožavamo! *Svaki više troši nego dohodka imade.* To je već *in principio* svakoga gospodarstva faljeno. *Luxus* je bo-

gatstvo i siromaštvo naše. Neka gleda tko, kako se kod nas živi... Nije li u svemu krasota, plemenitost i razsipnost, štono se (da nebudemo prosti) *elegance*, *bon gout*, *noblesse* kaže. Kakono ova u pokućtvu, tako u medjusobnom obćenju, u domaćem životu (jer kod nas malo imade velikoga i diplomatičkoga světa) vladaju *courtoisie*, i što se nebel kaže: *enflé de vanité.* Onaj, koj imade na priměr 4000 f. na godinu, onako se nosi, onamo ide, tako živi u svemu, kako se onaj nosi, kamo onaj ide, i kako on živi, koj imade 10,000 f. na godinu;... ne samo to, nego onaj, koj samo 1000 forintih na godinu imade, on sve ono čini, što oni gori navedeni, i još više.... jer on želi najvećma, da ljudi nebi saznali, da on samo 1000 forintih na godinu imade. Od tuda proizlazi, da ljudi *dugove* prave, — i tako u nje zakopani poginu. Zaradi množine nepotrěbnih troškovah nemože ni-

tko ništa za narodna i domovini koristna poduzetja dati, nemože nitko *kasu* načiniti, stanje svoje utvàrditi, i tako se obično kaže: *mi smo bogci*. Skrajnje je vrěme čestiti domorodci moji, da se drugoga življ̈enja načina primimo. *Članak 20. god. 183²/₆ stoji in corpore juris. Via summaria* je ono strašilo, koje će polomiti sve one, koji na njegov račun dugove prave. Zakon ovaj, istina je, da nije u nikakovom razměrju s *kolikoćom cirkulirajućih* kod nas novacah, ali badava, zakon stoji, njemu se klanjati moramo. Netrěba dakle u razkošnom, i toli nakitjenom světu živěti, nego trěba oči otvoriti, i svim ovim vladajućim, iz inostranih elementah dolazećim navadam oprěke stavljati. Prigàrlimo radje naše prostije i narodne običaje, povratimo se u tom obziru tamo, gdě naši praotci biahu. Neka se svaki svojega reda, svojega stališa, i što najbolje *svoje kese* dàr-

ži, i polag nje ravna. Vrěme je došlo, da moramo kazati: *sutor ne ultra crepidam!*

Mislim, da nitko izmedju mojîh čitateljah neće dvojiti, da istinu kažem. Mnogomu neće biti pravo. Kazat će, da šta me je za to briga? Svaki neka za se skàrbi... Ja ću mu reći, ja skàrbim za se, ali kad vidim, da ni drugomu bolje nije, nego je meni, hoću za se, i, koliko mogu, i za druge skàrbiti. Svi smo jednaki. Vidimo, da nećemo daleko dojti, ali nitko neće natrag. Stidi se jedan pred drugim. Hoćemo dakle svi najedanput, bit će nam čest i dika svim.

Pàrvo je dakle; *da nitko više netroši, nego imade*, to jest: trěba je, da prostiji način življenja poprimimo, tako u *pokućstvu*, kako i *u jělu i pitju.* Drugo: *da se neokretjemo i vàrtimo u svemu po modi, osobito što se haljinah tiče.* To će se mnogim težko viděti, ili možebiti *fantastičke*, kano da

to nije moguće proizvesti. Da pokušamo samo. Sve je moći, samo prave volje trěba imati. Što nemože jedan, može ih više načiniti. Amerikanci složili su *Uměrenosti družtva* u obziru pitja, i to s najboljim uspěhom, složimo mi *uměrenosti družtva* (Mäßigkeits-Verein) u obziru *luxusa*. Ja sam pàrvi, koj ću k tomu pristati . . i ako bog dade, najti ću više pajdašah. Ja sam uvěk mislio: da je najvećja prostota (Einfachheit) najvećja lěpota. A lěpo je zaista i koristno kada čověk po manje troši na světske lahko minuće stvari, i više blago si ostavlja za druge duševne, na pravu srěću života jačji upliv imajuće predmete. *Luxus* je već od něgda onaj otrov bio, koj je najjačje narode poženčao i perušio . . a kamo ćemo mi dojti ? . Zar ćemo jurve pasti, koji još ni živili nismo, koji hoćemo, da se kroz narodnost našu tek preporodimo ? . Koj rod svoj ljubi, on će drúg biti onog družtva, koje

će da ovu bolest izkoreni. Nećemo ni tada *bogci* biti. Naša domovina imade svega dosta, samo trěba sve pametno, i priměrnim načinom uživati. Ako i neće biti toliko bogatstva kod nas, bit će opet zdravi, krěpki, slobodu svoju i narodnost ljubeći puk, komu neće tako lahko itko naškoditi.

Mnogi domorodci, i visoka gospoda izrazila su volju, *da bi se obvezali na svojih stolovih gostom ne drugo nego domaće vino ponudjati.* Koliko sam čuo, i razumiti mogao, ova misao je obćom pohvalom primljena bila, netrěba dakle ništa, nego da se izvede. To će na moju gore rečenu misao veliki upliv imati. Mnogo se je na to novacah potrošilo, i zaista bez hasne. Naša vina su tako dobra, tako dobrokusna, da svaki najvelikolěpnii *diner* kod nas bez stranskih vinah biti može. Što našemu vinu na tananosti, krotkoći, i plemenitosti fali, to će se tim načinom prie nadoměstiti,

jer će se svaki tàrsiti, da čim bolje vino na svoj stol postavi. Takodjer bi se svi skupa obvezati mogli, *da nećemo drugoga stakla za našu potrěbu uzimati, nego domaćega.* Imademo dobru staklanu u Osrědku kod Samobora, koju je baronesa Kulmerova velikim trudom i troškom podigla. Vrědno bi bilo, daju podupremo, i tako ustajuću obàrtnost (Industrie) podignemo. U tom se pokazuje pravi *patriotizam.* Zar je bolje iz štajerskoga, kranjskoga, ili možebiti českoga stakla piti ? . Moraju li svi naši novci iz domovine putovati ? Svaki viče: da neima fabrikah kod nas . . tko bi ih dizao, kada svaki jedva da čuje, da je ovo ili ono domaći proizvod, voli *ex inveterato præjudicio* tudju robu kupovati. Još više, da tko hoće fabriku od sukna (čohe) podići, trěbalo bi, da se svi, ili bar mnozi složimo, i tamo kupujemo. Ništa zato, ako nebi sukno odmah fino bilo, . . *mi bi fini bili,*

kad bi ga iz domoljubja kupovali. Kad bi se fabrika time pomogla, ona bi nam za mala finie sukno tkala. Takova i ovim spodobna srědstva mora narod poprimiti, koj hoće, da što danas sutra iz njega bude. Nije samo *u jeziku*, i u *literaturi* sva narodnost . . *U svemu mora jedan duh biti, koj nas samo k onomu, sto je naški, vodi. .*

Směšno nam se vidi, kad čujemo, da su naši starci něgda za cěli tako rekuć život svoj *jednu dolamu* nosili, i po smàrti ju odvětkom još ostavili. Nesmějmo se tomu . . Naši starci su polag one jedne dolame dobarah i novacah puno ostavili; naši starci su domovinu branili. Sada se skoro sve one *acquisitie* praotacah naših na *executie* pretvaraju, i jedan *cavalier* 19. věka koj puno *frakah, quæckerah, mekintoshah, paletoah á la grecque*, i *turque* imade, načini *bankerutt*. Tomu je *luxus* i ona něka nezrěla nadutost kriva, koja čini da se svi za ve-

like dàržimo, hoteći gospoda biti, nezavisna, nepokorna, i slobodna u onom, gdě baš slobode niti gospodstva netrěba. Nevidimo mi, da smo jadni robovi od *luxusa* i tudjih običajah, i *etiquette* koja nam nije prirodjena. Mnoga su, koja nisu niti nečedna, niti neuljudna, pa je opet u slavnom sboru naše *haute voleé* nebi směti učiniti . . premda je narodno. Ko da nije sve, što je narodno, tananim, izobraženim i plemenitim načinom predstaviti moći! Na priměr, d tko u *soirée* narodni pěsan zapěva, kakova pogrěška, kakova glupavost bi to bila! Bolje, da tko talianski pěva, (akoprem ni nerazumie, što pěva) to je *nobel*, drugi tomu applaudiraju, i svaki se nad umětnostju muzikera čudi, .. a Bog nek ga čuva, brani, .. od Muzike ništa neznade. *Ovi gentilhommes znadu něke idiotisme i salon-flosklne*, koje večput samo kano *papige* progovaraju, bez da upravo znadu, šta znače. Hoće da svět

varaju, a kukavice varaju sebe . . . itd. itd. itd. Tko bi sve opisao!

Bogu hvala, sad se bolji duh kod nas javlja, počela je *epidemia* popuštati. Meni se čini, da je *crisis* sada. Došo je něki siloviti meštar i umětnik, koj dobro znade ovakove *Don Quixotte* u red pobirati. Oči sadašnjega duha i vrěmena su oštre; one prodrěše *gardine i tapiseriu*, spoznavše, da *nije sve zlato, što se bliska*. Samo na *teatru* bit će *komoediah*, drugdě svuda više, ili manje: *istina*. Valja svu silu sakupiti. Svi smo težaci nit je ikoja služba tako mala, ili i koje dělo tako nevažno, da nebi koristiti moglo domovini. A domovina je naša mati, domovina nas hrani. Ona nam je pozorište, na kojem mi stojimo, koje moramo da utvàrdimo; světi su savezi, koji nas k njoj vežu. Čestno, lěpo i sladko je domovini služiti, . . ružno, bezčestno, prokleto domovinu izdati!

td.

as
se
riti
ve
š-
o-
ije
it
e:
-
e
lo
a
ni
li
,
,

Österreichische Nationalbibliothek
+Z185613800

